

h

Exp. 3
4000 2 Anexa 18

C.N.S.A.S.

2

C.N.S.A.S.

STRICT SECRET

DE

IMPORTANTA DEOSEBITA

Exempl. nr. 3

Forma prezentată în
Comitetul Executiv și în plinara
C.C. al P.C.R.

R A P O R T U L
*****

Comisiei de partid, constituită în vederea clarificării
situației lui LUCRETIU PATRASCANU

Pe baza hotărîrii Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., o comisie de partid a primit sarcina să clarifice împrejurările în care a fost arestat, anchetat, condamnat și executat Lucrețiu Pătrășcanu. Comisia, formată din tovarășii Gheorghe Stoica, Vasile Patilineț, Ion Popescu-Puțuri și Nicolae Guină, a examinat, cu ajutorul unui colectiv ^{x/}, documentele care au stat la baza procesului și a purtat discuții cu un mare număr din cei implicați în "procesul Pătrășcanu", cu principalii anchetatori și procurori, cu membrii completului de judecată, precum și cu unele persoane care au avut funcții de răspundere în acea vreme, la Serviciul Secret de Informații și la Ministerul Afacerilor Interne. În total au fost studiate 225 dosare, însumînd peste 50.000 file.

+
+ +

Din documentele studiate și din discuțiile avute, rezultă următoarele :

Lucrețiu Pătrășcanu s-a născut la 4 noiembrie 1909 în Bacău, într-o familie de intelectuali cu vederi democratice.

^{x/} Colectivul a fost constituit în noiembrie 1965, pe baza hotărîrii Secretariatului CC al PCR, fiind compus din tovarășii Vasile Patilineț, secretar al CC al PCR; Ion Stănescu, membru al CC al PCR, președintele Consiliului Securității Statului (din 1967); Grigore Răduică, șeful Secției pentru Controlul muncii la MFA, MAI și Justiție la CC al PCR (actualmente prim-vicepreședinte al Consiliului Securității Statului); Ion Medrea, membru al Colegiului Central de Partid; Teodor Vasiliu, adjunct de șef de secție și șef al Comisiei Juridice a CC al PCR; Buru Lefter, adjunct al procurorului general;

În casa tatălui său se întâlneau în mod frecvent personalități de seamă ale culturii românești (M. Sadoveanu, G. Galaction, Jean Bart, I. Slavici, C. Stere și alții).

A intrat în mișcarea muncitorească în anul 1919 și a devenit membru al P.C.R. de la înființarea partidului.

A participat la majoritatea congreselor Partidului Comunist Român și în diferite perioade a fost membru al Comitetului Central.

Din toamna anului 1933 până în primăvara anului 1934 a fost reprezentant permanent al P.C.R. la Comintern.

După revenirea în țară, la începutul anului 1935, a lucrat pe linie de propagandă la regionala de partid Iași, iar la sfârșitul aceluiași an a revenit în București, primind însărcinarea să se legalizeze, să ducă tratative cu alte partide și organizații pentru încheierea Frontului Popular și să organizeze apărarea în unele procese importante (P. Constantinescu-Iași, Ana Pauker ș.a.).

În 1931 a fost ales deputat în Parlament, din partea forțelor democratice.

Înainte de război a desfășurat activitate ziaristică și publicistică, sub semnătură proprie și pseudonimul A. Moldoveanu, iar după 23 August 1944, i-au fost editate câteva lucrări în care a abordat probleme de istorie, filozofie și viață politică.

A participat efectiv la pregătirea și desfășurarea actului de la 23 August 1944, fiind unul din principalii reprezentanți ai Partidului Comunist în contactele cu reprezentanții palatului regal și ai partidelor "istorice".

În perioada 23 August 1944 - martie 1948 a îndeplinit funcția de ministru al Justiției.

Conferința Națională a Partidului Comunist Român din octombrie 1945 l-a ales membru al Comitetului Central, iar în 1946 a fost cooptat - pentru un timp scurt - membru în Biroul Politic.

Atât înainte de 23 August 1944, dar mai ales după această dată, el a avut în unele probleme păreri deosebite, divergente politice, îndeosebi cu Gheorghe Gheorghiu-Dej.

La Conferința Națională a Partidului i s-au adus critici în legătură cu activitatea sa de la Ministerul Justiției.

În expunerea făcută de Gheorghiu Dej la Plenara lărgită a CC al PCR din iulie 1946 cu privire la poziția Partidului Comunist Român față de curentele șovine și revizioniste, cuvântarea

ținută de Lucrețiu Pătrășcanu la Cluj, în anul 1946, a fost calificată ca fiind o manifestare naționalist șovină.

Incepînd din vara anului 1946, - așa cum rezultă din documente - el a fost luat sub supravegherea serviciului secret de informații.

La Congresul partidului din februarie 1948 n-a mai fost ales membru al Comitetului Central, iar după Congres a fost eliberat din funcția de ministru al Justiției.

În ziua de 28 aprilie 1948, Lucrețiu Pătrășcanu a fost arestat - după cum declară tovarășul Teohari Georgescu - din indicația lui Gh. Gheorghiu-Dej, fiind ținut într-o casă a partidului și cercetat de o comisie de partid.

Din această comisie au făcut parte tovarășii: Teohari Georgescu, Iosif Ranghet și Alexandru Drăghici, iar la unele discuții cu Pătrășcanu a participat și Gheorghiu-Dej.

Cercetările pe linie de partid care au durat 17 luni nu au scos la iveală fapte care să justifice menținerea lui Pătrășcanu în stare de arest. Singura vină mai deosebită a fost aceea că a cunoscut pregătirile de fugă din țară a unor elemente - făcîndu-i-se și lui astfel de propuneri - pe care el nu le-a denunțat la timpul respectiv.

Imediat după reținerea sa, cu prilejul zilei de 1 Mai 1948, Lucrețiu Pătrășcanu a adresat o scrisoare către toți membrii Secretariatului partidului, în care se arată:

"Se împlinesc peste scurt timp 29 de ani de cînd am intrat în rîndurile P.C. În acest lung șir de ani, de neîntreruptă activitate, am putut de multe ori greși, avea slăbiciuni în muncă, chiar abateri. Dar de nimeni și niciodată neau fost puse la îndoială cinstea mea de comunist, devotamentul meu față de P., dorința și strădania mea de a urma fără șovăire linia P. nostru. Si acum, sub noianul unor informațiuni de multă vreme ticluite - rezultatul unei evidente provocări - sînt pus în situația de astăzi. Nu voiesc să-mi micșorez vina de a fi fost lipsit de vigilență față de unii oameni cu care am venit în contact și de a fi discutat unele chestiuni care mă priveau, dincolo de cadrele P. Dar numai atît. Eu vă rog ca tovarăși dintre care cu unii am început activitatea mea în P., să judecați cu obiectivitate

faptele să cîntăriți, fără idei preconceptione, materialul adus în discuție și să nu luați o hotărîre care ar avea ca urmare nu numai distrugerea mea morală, ci și cea fizică ..."

În continuare mai arată:

"Grelele încercări din ultimele două luni, și mai ales din ultimele zile, plătite cu mari suferințe și morale și fizice precum și întreaga discuție care a avut loc, m-au învățat multe, foarte multe lucruri. Am intrat în P.C. călăuzit de învățăturile lui Lenin, care în împrejurările diferite prin care nu o singură dată am trecut, mi-au dictat atitudinea și mi-au stat în apărare.

Am cerut să mi se dea muncă de P. Același cerere o fac și acum prin această scrisoare. P. și conducerea lui au putința să controleze activitatea și atitudinea mea - nu după vorbe, ci după fapte. Este singurul lucru pe care îl cer" (Vol.10 pag.399 și verso).

Cu toate că Pătrășcanu fusese privat de libertate mai bine de un an și jumătate, iar pentru nădenunțarea celor ce voiau să fugă nu putea fi sancționat, potrivit legii, decît cel mult o pîdeapă de cîteva luni închisoare, totuși, din indicația lui Gheorghe Gheorghiu-Dej, el a fost predat organelor de stat și anchetat în continuare sub stare de arest, mai întîi la S.S.I. și apoi la M.A.I.

În această perioadă, la 6 decembrie 1949, a apărut în presă Raportul prezentat de Gheorghe Gheorghiu-Dej la Consfătuirea Biroului Informativ al Partidelor Comuniste, care avusese loc în a doua jumătate a lunii noiembrie 1949, raport în care Lucrețiu Pătrășcanu era stigmatizat ca agent al serviciilor de spionaj anglo-americane.

De menționat că pînă la această dată - așa cum rezultă din materialul documentar studiat - nu a existat nici un document, nici o mărturie care să justifice o astfel de acuzație.

În continuare, ancheta a fost orientată pentru a se obține probe din care să reiasă că Pătrășcanu ar fi fost agent al siguranței și al spionajului anglo-american.

În arhiva Comitetului Central există un raport întocmit în primăvara anului 1952 de către o comisie de partid (a cărui componență nu s-a putut stabili) în care se propune excluderea lui L. Pătrășcanu din partid, fiind calificat ca un element străin de interesele clasei muncitoare. Rezultă deci că pînă la acea dată

timp de peste patru ani, Lucrețiu Pătrășcanu a fost anchetat sub stare de arest, deși avea calitatea de membru al partidului.

Pînă în vara anului 1952, cu toate străduințele organelor de anchetă, nu s-a ajuns însă la rezultatele dorite.

Plenara C.C. al P.C.R. din mai 1952, care a dezbătut problema devierii de dreapta a criticat, printre altele, Ministerul Afacerilor Interne, de sub conducerea lui Teohari Georgescu, pentru faptul că nici "după patru ani de zile" nu a dus pînă la capăt ancheta cu privire la acțiunea contrarevoluționară și de spionaj a lui Pătrășcanu și Kofler".

După Plenară, ancheta așa-zisului grup Pătrășcanu a fost scoasă din subordinea direcției de anchete a M.A.I. și s-a constituit un colectiv special de anchetă în frunte cu Lt.col. Soltuțiu Ion, sub conducerea nemijlocită a ministrului Afacerilor Interne, tovarășul Alexandru Drăghici.

Colectivul a fost instruit de tovarășul Alexandru Drăghici și consilierii sovietici să ia toate măsurile pentru a obține probe din care să reiasă că Lucrețiu Pătrășcanu a fost agent al siguranței și spion anglo-american.

În acest sens, este semnificativă rezoluția pusă de Lt. colonel Soltuțiu pe sinteza cu rezultatul anchetei în cazul Pătrășcanu pînă în august 1952, rezoluția formulată pe baza indicațiilor primite de la tov. Alexandru Drăghici și consilierii sovietici.

"Nu sîntem de acord cu prezenta sinteză generală deoarece ea prezintă grupul "Pătrășcanu" într-o formă falsă care nu corespunde cu realitatea.

Grupul Pătrășcanu este o bandă contrarevoluționară care împreună cu toate forțele reacționare din interiorul și din afara țării, au luptat pentru răsturnarea regimului nostru și a statului nostru.

Felul cum sînt redată aici lucrurile pare că Pătrășcanu cu banda lui are numai "greșeli". Aici nu-i vorba de "greșeli" ci de acțiuni criminale împotriva statului și a Partidului". (Vol. 12 pag.1).

Pe baza acestor indicații, ancheta a mers pe linia înscenărilor, folosindu-se în acest scop, multiple mijloace ilegale, constringeri fizice și morale, falsuri ș.a.

La 2 septembrie 1953, în ședința Biroului Politic, Gheorghe Gheorghiu-Dej a spus:

"... avem aproape terminată ancheta în legătură cu banda de dușmani Pătrășcanu. Materialul este extrem de bogat, organele de anchetă au reușit să stabilească aproape complet activitatea criminală a celor implicați. Este vorba de o acțiune nu numai de spionaj,diversiune ci este vorba de o bandă organizată , cu ramificații în străinătate, în slujba străinătății care avea ca scop lovitura de stat, acte de asasinate.... Pătrășcanu .... are atitudinea unui dușman, unui mare bandit, unui vechi contrarevoluționar înrăit și nu recunoaște că a făcut spionaj.... Nu putem să stăm pînă la calendele grecești cu această bandă... din cauză că Pătrășcanu are această atitudine.

... Lucrările vor fi gata spre sfîrșitul lunii sept. Pentru acest proces va trebui pe linie de partid - tov. Chișinevschi, tov. Borilă, cu încă cîțiva tovarăși care cunosc bine - să dați o mîină de ajutor în special pentru partea politică ?"

Această apreciere a lui Gheorghe Gheorghiu Dej arată graba care începuse să se manifeste pentru definitivarea anchetei și trimiterea lui Pătrășcanu în judecată, și constituie totodată încă o acțiune prin care se imprima organelor de anchetă linia ce trebuiau să o urmeze în pregătirea procesului.

La 18 martie 1954, Biroul Politic al C.C. al P.C.R., pe baza informării prezentate de ministrul Afacerilor Interne, a hotărît : "să se treacă la judecarea grupului de spioni în frunte cu Pătrășcanu. Procesul să aibă un caracter închis..."

Procesul s-a judecat în zilele de 6-13 aprilie 1954, iar sentința a fost pronunțată la 14 aprilie.

Atrage atenția și faptul că executarea lui L.Pătrășcanu și a lui R. Kofler s-a făcut în mare grabă. Sentința a fost comunicată în ziua de 14 aprilie 1954, iar în noaptea de 16-17 aprilie, cei doi au fost executați. În legătură cu aceasta, Pintilie Gheorghe a declarat:

"După ce au fost judecați și condamnați, am fost de două ori întrebati la telefon de către Chișinevschi, dacă:" ați terminat cu Pătrășcanu?"(adică l-ați executat?).

Menționăm că deși în procesul verbal de execuție s-a consemnat că executarea s-a făcut de plutonul de execuție după legarea la ochi a lui Pătrășcanu, în realitate el a fost împușcat pe la spate, prin surprindere, într-o cameră.

De asemenea, este unicul caz când de luarea măsurilor de execuție s-a ocupat personal Ministrul Afacerilor Interne. Bădică Ilie, fostul locțiitor al Directorului General a Penitenciarelor a declarat în fața comisiei de partid că în seara zilei de 16 aprilie 1954 a fost chemat la tovarășul Alexandru Drăghici care i-a ordonat să ia toate măsurile necesare (să învețe oamenii ce trebuie să facă în prezența precurorului, să păstreze secretul, să facă groapa) căci în noaptea respectivă vor fi executați Kofler și Pătrășcanu.

Din documentele studiate rezultă că judecarea și condamnarea lui L.Pătrășcanu au avut la bază, ca principale acuzații, următoarele:

I. Crimă contra păcii, deoarece, ca agent al siguranței burghezo-moșierești și fasciste și ca agent al serviciului de spionaj englez, a desfășurat o activitate de distrămăre din interior a partidului, de paralizare a acțiunilor P.C.R. în lupta contra fascismului și a războiului imperialist, precum și de sprijinire a lui Antonescu și a războiului antisovietic;

II. Crimă de înaltă trădare, deoarece, după 23 august 1944 avînd calitatea de ministru al justiției, a organizat un grup complotist antistatal, care cu ajutorul imperialiștilor americano-englezi, prin serviciile lor de spionaj, a dus o acțiune de răsturnare prin violență a regimului democratic instaurat la 6 Martie 1945, în scopul suprimării independenței statului român;

III. Crimă de înaltă trădare, deoarece, a transmis serviciilor de spionaj american și englez, după 23 August 1944, informații cu caracter secret privind securitatea statului român.

Documentele studiate precum și discuțiile avute cu un număr însemnat din cei condamnați în lotul "Pătrășcanu", cu foști anchetatori, procurori și cu completul de judecată, scot în evidență faptul că învinuirile aduse lui L.Pătrășcanu sînt plăsmuiri; declarațiile care au stat la baza învinuirilor conțin neadevăruri,

nu se coroborează între ele, au fost obținute după mulți ani de anchetă, prin constrângere fizică și morală fiind apoi retractate.

I.

I. Cu privire la învinuirea că L.Pătrășcanu a fost agent informator al siguranței burghezo-moșieresti și fasciste.

Comisia a constatat că nu există nici o dovadă din care să reiasă că L.Pătrășcanu a fost agent al siguranței.

Ancheta și instanța și-au bazat această învinuire pe următoarele :

a/ In noiembrie 1952, Belu Zilber x/ a declarat la anchetă apoi a susținut în fața instanței că Vintilă Ionescu, fost șef al siguranței statului, i-a spus că a reușit la sfârșitul anului 1936 să-l recruteze pe Lucrețiu Pătrășcanu ca informator al siguranței. (Vol. 17, pag. 14 ; Vol. 41 pag. 362 - 363).

Menționăm că aceasta a fost prima și singura probă directă pe care s-a bazat învinuirea că Lucrețiu Pătrășcanu ar fi fost agent de siguranță. Ea a fost smulsă abia după mai bine de 50 de luni de anchetă la S.S.I. și securitate și după ce Zilber a fost bătut de nenumărate ori.

Cele arătate de Zilber ~~nu~~ sunt adevărate.

In memoriul adresat din închisoare Comisiei Controlului de Partid, în iunie 1963, el scrie :". . . sunt gata oricând să dovedesc în fața oricărui for de partid, că atât declarațiile mele din perioada 1952-1954, cât și cele ale martorilor acuzatori, sunt în întregime false" (Volumul 181, pag. 28).

---

x/ Belu Zilber, profesor universitar, fost director al Institutului de conjunctură.

Radu Leca, fostul comisar general de pe lângă centrala evreilor din perioada regimului antonescian, a declarat că în 1941, când urma să fie numit director general al siguranței, a făcut apel la prietenul său Vintilă Ionescu pentru a-l ajuta, împărtășindu-i din experiența sa de fost director general al siguranței. Cu acest prilej, Vintilă Ionescu i-a vorbit și despre informatorii, pe care acesta i-a avut în rândul Partidului Comunist Român. Fiind întrebat în instanță dacă, în discuțiile cu Vintilă Ionescu, acesta i-a pomenit cumva și numele lui Lucrețiu Pătrășcanu (printre informatori), Leca nu a confirmat acest lucru.

b/ A fost considerat suspect faptul că, desi Lucrețiu Pătrășcanu a fost arestat de mai multe ori, după scurtă vreme, de fiecare dată i s-a dat drumul.

În perioada anilor 1924 - 1941 Lucrețiu Pătrășcanu a fost arestat și eliberat de șase ori (vol. 2 pag.112 - 113)

Documentele examinate dovedesc că Lucrețiu Pătrășcanu nu a fost arestat și eliberat ca urmare a vreunor legături cu siguranța și nu a avut nimeni altcineva de suferit de pe urma arestării și eliberărilor lui.

Singurul care a declarat că i s-a părut suspect modul cum a fost arestat, deținut și eliberat Lucrețiu Pătrășcanu după evenimentele de la Grivița, este Sandru Ovidiu. El a motivat această suspiciune prin aceea că Lucrețiu Pătrășcanu a fost arestat de circa zece zile după evenimentele de la Grivița a fost închis într-o cameră separată, iar la scurt timp a fost pus în libertate, fără a fi implicat în procesul ce a urmat . (Volumul 3 pagina 289).

Din dosarul de siguranță al lui Lucrețiu Pătrășcanu reiese că acesta a fost arestat fiind bănuit că avea legături cu unii din conducătorii muncitorilor de la C.F.R. și că făcea parte dintre inspiratorii grevei din februarie 1933. El a fost deținut la Jilava circa două luni, după care a fost pus în libertate împreună cu un grup de 200 ceferiști, dar, deși a figurat ulterior printre acuzați, nu a putut fi judecat, deoarece plecase ilegal din țară, fiind trimis ca reprezentant al P.C.R. la Comintern (Vol.2 pag.113, 169).

c/ În perioada premergătoare războiului și a războiului antisovietic, deși ceilalți conducători comunisti care au fost arestați erau în închisori sau lagăre, Pătrășcanu a primit doar domiciliu obligatoriu la Poiana Tapului și i s-au dat repetate aprobări de a veni în București.

Lucrețiu Pătrășcanu a fost internat în lagăr circa 5 luni în 1940 (Miercurea Ciuc) și 8 luni în 1943 (Tg.Jiu), iar restul timpului până în decembrie 1943, el a avut domiciliul obligatoriu la Poiana Tapului, unde părinții săi aveau o vilă.

În documentele examinate nu s-a găsit nici-o dovadă din care să reiasă că fixarea domiciliului obligatoriu pentru Lucrețiu Pătrășcanu și posibilitatea ce i-a fost creată, începând din toamna anului 1943, de a veni uneori în București, au fost urmare legăturilor de colaborare a sa cu siguranța. Eliberările din lagăr, stabilirea domiciliului obligatoriu, precum și aprobările obținute de a veni în București la sfârșitul anului 1943 și începutul lui 1944, au fost urmare a faptului că familia sa de intelectuali era cunoscută și apreciată de anumite persoane cu funcții importante în aparatul de stat. La aceste persoane au intervenit Lucrețiu Pătrășcanu, soția și mama lui, cât și alte rude apropiate, printre care verii săi " colonelul Stoica Stefan, pe atunci secretar general la Ministerul Inzestrării Armatei și colonelul Vlea Octav, care făcea parte din maresălatul curții regale (Vol.5 pag.234-235, 240-242; vol.3 pag.29; vol.128 pag.38).

Din documentele siguranței rezultă că, în timpul războiului și alți intelectuali cunoscuți pentru vederile lor democratice au avut domiciliu obligatoriu sau au fost internați în lagăre.

În perioada cât a avut domiciliu obligatoriu, Lucrețiu Pătrășcanu a fost supravegheat cu strictețe, personal de către șeful postului de jandarmi, precum și de informatorii acestuia și de

agenții chesturii poliției județului Prahova; cînd venea în București era permanent supravegheat de cel puțin doi agenți. (Vol.4 pag.7, 38, 82-84; vol.5 pag.268, 270, 274, 314, 317-318).

Din anul 1940 și pînă în anul 1943, Lucrețiu Pătrășcanu nu a mai avut o legătură permanentă de partid, ori tocmai în această perioadă siguranța a dat cele mai grele lovituri partidului prin arestările făcute (vol.54 pag.54; vol.1 pag.55; vol.45 pag.377).

Lucrețiu Pătrășcanu a cunoscut despre pregătirile și a contribuit la înlăturarea lui FORIS, în aprilie 1944, dar siguranța nu a aflat decît în august 1944 că Foris ar fi fost înlăturat și că Partidul Comunist ar avea o nouă conducere (vol.12 pag.308; vol.2 pag.110-111, 161; vol.11 pag.3; declarația dată în februarie 1963 de Ion Taflaru, fost comisar șef de siguranță pentru problema comunistă).

În decembrie 1943, Lucrețiu Pătrășcanu a primit aprobarea să vină pentru 20 de zile în București pe motiv de boală, iar după expirarea acestui termen a obținut aprobări succesive de prelungire a șederii în Capitală pînă în mai 1944. De la această dată ne mai primind aprobări pentru prelungire, el a trecut cu aprobarea Partidului în ilegalitate și nu s-a mai înapoiat la Poiana Tapului. În rapoartele siguranței și declarațiile agenților de siguranță se arată că după ce Lucrețiu Pătrășcanu a dispărut, el a fost continuu și insistent căutat, dar n-a fost găsit (vol.132 pag.121).

d/ La începutul anului 1943 "în condiții suspecte" a fost internat în lagărul de la Tîrgu Jiu și apoi a fost scos din lagăr în august aceluși an.

Din documente reiese că internarea lui Lucrețiu Pătrășcanu în lagăr, la începutul anului 1943, s-a datorat măsurilor de siguranță luate de regimul antonescian, în urma înfrîngerilor suferite de trupele germano-române pe frontul de la Stalingrad.

Se menționează că, în acea perioadă, au fost internați și alți comuniști, oameni cu vederi progresiste, antifasciste, intelectuali muncitori etc.

Sînt încă și declarații ale lui Kofler, Calmanovici și Jak Berman în care se arată că Lucrețiu Pătrășcanu ar fi fost internat în lagărul de la Tg.Jiu pe baza indicațiilor spionajului englez, prin Alex.Stefănescu, cu dublu scop; pe de o parte, să facă legătura cu anumiți oameni internați care interesau serviciul de

spionaj englez, iar pe de altă parte, să-și creeze o aureolă de comunist lagherist pentru ca apoi, sub această aureolă, să fie folosit în vederea subminării din interior a partidului.

Kofler a dat o astfel de declarație la 16 august 1950, dar după câteva zile a retractat-o, arătând că nu corespunde realității poziției pe care a avut-o și în fața instanței de judecată (vol.46 pag.422-444, vol.21 pag.92 și 93/2, declarațiile lui Vinătoru Victor și Mișu Dulgheru).

Vinătoru Victor, care l-a anchetat pe Remus Kofler, a relatat că acesta a dat, în vara anului 1950, asemenea declarații acuzatoare, motivând că i-au fost cerute în acest sens. Astfel, în timp ce era internat în spital - sub stare de arest - Kofler a chemat pe anchetatorul său și i-a relatat că a venit cineva din partea Comitetului Central al Partidului, care l-a sfătuit ca în interesul partidului, să dea declarații așa cum i se cere de anchetatori, în sensul că el, împreună cu Lucrețiu Pătrășcanu și St. Foris, punându-se în slujba siguranței antonesciene și a spionajului englez au acționat pentru destrămarea partidului comunist. Anchetatorul susține că l-a informat pe Gh.Pintilie și a primit dezlegarea să în declarații în sensul celor de mai sus. Ulterior, deși Kofler a retractat aceste declarații, totuși conținutul lor a fost considerat ca real și s-a acționat în continuare pentru a se obține de la alți anchetați declarații care să confirme cele relatate de Kofler. Vinătoru Victor mai arată :

"În prima parte a acestei anchete, cu toate insistențele depuse, nu s-a putut obține confirmarea declarațiilor lui Kofler, situație față de care s-a hotărât de conducerea M.A.I., să se treacă la folosirea constrîngerii fizice, care a culminat pur și simplu cu copierea declarațiilor lui Kofler - bineînțeles nu în formă ci în fond, și ștergerea celor vizate să le semneze ...

În tot timpul s-a spus (de către lt.col.Soluțiu I.) că partidul deține anumite materiale, care dovedesc activitatea trădătoare a sus-numiților, dar că acestea conținând și anumite probleme interne de partid, nu pot fi date anchetei și respectiv să figureze în proces, astfel că de aici decurgea necesitatea construirii unor "probe" brodate pe scheletul declarațiilor lui Kofler ...

Dealtfel, însăși cuvîntarea tovarășului Gheorghiu Dej, ținută cu prilejul aniversării a 30 de ani de la înființarea P.C.R. constituie pentru noi dovada că partidul se situază

pe poziția de a accepta ca fiind adevărate cele declarate de Kofler, cum că Foriș, Kofler și alții alcătuiau o agen-tură dușmană pătrunsă în conducerea partidului..." (decla-rația din 29 septembrie 1967).

În acest mod și ca urmare a bătăilor și schingiuirilor la care au fost supuși, s-au obținut declarații de la Calmanovici și Berman; cu toate că pînă la urmă le-au retractat, fiind infirmate și prin declarațiile foștilor polițiști și agenți de siguranță, ancheta și apoi instanța le-au considerat ca probe de vinovăție a lui Lucrețiu Pătrășcanu și a celorlalți. De exemplu, afirmația lui Jak Berman, că internarea în lagăr a lui Pătrășcanu ar fi fost aran-jată cu Rînzescu, subinspector general al siguranței, este infirma-tă de acesta, care declară :

"Nu am știut altceva despre Pătrășcanu decît că această persoană există și că face parte din Partidul Comunist... în ce privește vre-o internare în lagăr a lui Pătrășcanu... eu nu cunosc și de asemenea nu știu nici persoane care ar fi dispus vre-o internare în lagăr a lui Pătrășcanu" (vol.8 pag.48-49, vol.35 pag.17, 22, 131, 139, 149, 349-350, vol.36 pag.34).

Privitor la scoaterea din lagăr, el, Pătrășcanu, soția și alți membri ai familiei au declarat că aceasta s-a obținut ca urma-re a intervenției și a sumelor de bani date col.Gelep, fost secre-tar general al ministerului de interne.

Leoveanu Serban, fost comandant al lagărului Tg.Jiu, confir-mă faptul că Gelep a intervenit pentru eliberarea lui L.Pătrășcanu (Vol.15 pag.121).

De asemenea, cele relatate de Drăniceanu Dumitru, fost in-spector de poliție, care a făcut parte din comisia de avizare a eliberărilor din lagăr, precum și numeroasele cereri ale familiei lui L.Pătrășcanu, existente la dosarul său de siguranță, confirmă faptul că nu a fost nimic suspect în legătură cu eliberarea aces-tuia (vol.5 pag.337).

2) Cu privire la învinuirea că ar fi colaborat cu autorită-țile antonesciene, prin aceia că a fost primit de mai multe ori în audiență de fostul subsecretar de stat de la ministerul de interne, Piki Vasiliu și a acceptat propunerea făcută de acesta, în vara anului 1944, de a se întîlni cu Ion Antonescu.

Din documente reese că mama sa a fost pe la Piki Vasiliu în mai multe rînduri cu cereri de eliberare din lagăr a fiului ei, sau pentru a obține aprobări ca acesta să vină în București, iar L.

Pătrășcanu a fost la el de 2 - 3 ori în primăvara anului 1944, în scopul de a obține prelungiri pentru șederea în Capitală, cu excepția unei singure întrevederi care a avut loc la cererea lui Piki Vasiliu.

Tobescu Constantin, fost director al poliției, siguranței și jandarmeriei în perioada 1940-1944, a declarat că: "generalul Vasiliu cunoștea de mai mult timp pe dl. Pătrășcanu și pe mama acestuia. Mi-a spus G-ral Vasiliu că este foarte bun prieten cu d-na Pătrășcanu, mama, încă din copilărie pe când se găseau împreună la Focșani... Precizez însă, că eu am văzut pe dl. Pătrășcanu de două ori în cabinetul lui Vasiliu la București pe timpul cît acesta se găsea în această situație, adică se găsea în București cu aprobări" (Vol.8 pag.18-19).

În același sens a declarat și col. Madirjac Alexandru, fostul șef de cabinet al lui Piki Vasiliu în perioada 1942-1944 (Vol.15 pag.74-75).

Nu există nici o dovadă din care să reiasă că între Lucrețiu Pătrășcanu și Piki Vasiliu ar fi fost legături de colaborare. Atît el cît și mama sa au intervenit la Piki Vasiliu, deoarece acesta era un vechi cunoscut al familiei.

Lucrețiu Pătrășcanu a declarat că, în primăvara anului 1944, a fost chemat la Piki Vasiliu și acesta i-a propus să meargă la o întîlnire cu Ion Antonescu, în vederea unui schimb de păreri referitor la situația politică creată în urma înfrîngerilor de pe front. El a acceptat propunerea făcută dar întîlnirea nu a avut loc, deoarece Antonescu s-a răzgîndit între timp, nefiind de acord cu punctul de vedere transmis de Lucrețiu Pătrășcanu ca delegația de armistițiu cu U.R.S.S. să reprezinte poporul, nu guvernul Antonescu.

Despre propunerea pentru o asemenea întrevedere, Lucrețiu Pătrășcanu a informat conducerea partidului prin tovarășul Bodnăraș și a primit acordul să se întîlnească cu Antonescu (Vol.14 pag. 419-421).

În afară de cele de mai sus, alte documente, care să se refere la legăturile lui Lucrețiu Pătrășcanu cu autoritățile antonesciene nu s-au găsit.

3/. Cu privire la învinuirea că L. Pătrășcanu, punîndu-se în slujba serviciilor de spionaj englez ar fi acționat în vederea destrămării din interior a partidului și le-ar fi transmis acestora informații cu caracter secret.

Din studiul materialului documentar rezultă că învinuirea

a fost reținută pe baza unor declarații, obținute după vremea îndelungată de cercetări, prin constrângere și sugerare a ceea ce trebuie declarat.

Până în decembrie 1949 - așa după cum rezultă din materialul care a stat la baza condamnării lui L.Pătrășcanu, nu a existat nici un document, nici o mărturie, din care să reiasă că el a fost agent al serviciilor de spionaj străine. Astfel de "dovezi" au început să apară abia după publicarea în presă a raportului prezentat de Gheorghiu Dej la Consfătuirea Biroului Informativ al partidelor comuniste, care a avut loc în a doua jumătate a lunii noiembrie 1949, raport publicat la 6 decembrie, și în care se arată :

"Faptele date la iveală în procesul de la Budapesta, în Republica Populară Bulgaria, în Republica Populară Română și în celelalte țări de democrație populară, au dovedit pe deplin că Tito, ... Pătrășcanu și cei care împărtășesc ideile lor, sînt agenți ai serviciilor de spionaj imperialiste anglo-americe. Acești spioni și trădători odioși au ajutat încă în cursul celui de al doilea război mondial pe imperialiștii anglo-americi să pregătească puncte de sprijin pentru realizarea planului de dominație mondială" (Gh.Gheorghiu Dej - Articole și Cuvîntări, ed.III pag.402).

După apariția acestui raport, organele de anchetă au acționat în direcția obținerii de mărturii pentru a se confirma cele arătate în cuprinsul lui.

La 13 decembrie 1949, a fost arestat Remus Kofler. Acesta, deși cunoștea raportul publicat în presă, totuși, timp de 8 luni, de ancheta nu a aratat nimic primitiv la faptul că L.Pătrășcanu ar fi avut legături cu Ștefănescu înainte de 5 aprilie 1944.

Remus Kofler, fost membru al C.C. al Partidului în anii războiului, a condus, în perioada 1937-1944, Comisia Centrală Financiară a Partidului, avînd colaboratori apropiați pe Emil Calmanovici și Jak Berman. În perioada războiului a fost atras - cu aprobarea conducerii partidului - ca susținător din punct de vedere bănesc și Al.Ștefănescu, mare industriaș legat de capitalul englez, cunoscut cu vederi antihitleriste și anglofile (Vol.23 pag.92-94; vol.35 pag.22, vol.46 pag.17-20, vol.130 pag.181-182).

Al.Ștefănescu, desfășurînd o activitate antihitleristă, a început să aibă din toamna anului 1943, împreună cu Iuliu Maniu și alții, legături printr-un post de radio emisie-recepție, cu comandamentul englez de la Cairo. Pe această cale a transmis unele informații despre situația din România, în special în legătură cu războ-

iul și de asemenea, a primit anumite informații de la Cairo (vol. 23 pag.94, 106-107). Principalele informații transmise precum și cele primite de la Cairo au fost comunicate și P.C.R. prin Comisia Centrală Financiară, în special prin Emil Calmanovici.

Schimbul de informații cu Cairo a existat îndeosebi începând din primăvara anului 1944 (Vol.23 pag.29, vol.46 pag.96-98, 117).

De menționat că după înlăturarea lui St.Foris din conducerea partidului, în aprilie 1944, noua conducere a partidului a dat sarcină lui Remus Kofler și Comisiei Centrale Financiare să mențină în continuare legăturile cu Ștefănescu și să transmită la conducerea partidului informațiile primite de la acesta, ceea ce s-a și realizat (vol.45 pag.111, 116, vol.47 pag.154-155).

În sensul celor arătate mai sus a dat R.Kofler declarații la anchetă, pînă în august 1950, iar cele arătate de el au fost confirmate printr-o serie de acte originale și prin declarațiile lui Calmanovici, Ștefănescu, Dragoș Pop și Berman (vol.45 pag.99, 109-110, vol.23 pag.8, 29-30, 52-53, vol.35 pag.22).

În cursul lunii august 1950 - în împrejurările arătate referitor la perioada cînd a fost internat în spital - R.Kofler și-a schimbat declarațiile, arătînd că a avut legături de spionaj cu Ștefănescu și că această activitate a desfășurat-o împreună cu L.Pătrășcanu. El a afirmat că începînd din vara anului 1942 și pînă la 23 august 1944 au avut loc pe această linie o serie de consfătuiri secrete la care au participat, de obicei, Alexandru Ștefănescu, Lucretiu Pătrășcanu, Ștefan Foris și Remus Kofler, iar în unele cazuri și Victoria Sîrbu și Titel Petrescu. Încă de la anchetă și în special în fața instanței, R.Kofler a retractat declarațiile date în august 1950 (vol.17 pag.263, 284).

La 26 mai 1951 a fost arestat Emil Calmanovici. De la această dată și pînă în toamna anului 1952, prin mai multe declarații, acesta a negat că ar fi desfășurat vre-o activitate pe linie de spionaj, susținînd, în mod constant, că a avut legături cu Ștefănescu numai pe linia Comisiei Centrale Financiare a partidului, iar Lucretiu Pătrășcanu a fost cunoscut de el, abia după 23 august 1944. De asemenea, a arătat că știe că Lucretiu Pătrășcanu s-a întîlnit cu Ștefănescu de două ori în primăvara și vara anului 1944.

După constituirea grupului special de anchetă în frunte cu Soltutin, condus și îndrumat nemijlocit de către tovarășul Alex. Drăghici, s-a trecut la folosirea unor mai drestice mijloace de constrângere fizică și morală pentru obținerea de declarații din care să rezulte că Lucrețiu Pătrășcanu ar fi fost agent al siguranței și spionajului anglo-american, și ar fi desfășurat activitate antistatală.

Printre cei care au fost determinați, încă în cursul lunii octombrie 1952, să declare că L. Pătrășcanu a desfășurat activitate antistatală și de spionaj, a fost Emil Calmanovici. Ulterior, acesta s-a arătat că pînă în seama anului 1952 i s-a sugerat, iar după această dată i s-a pretins, de către organele de anchetă, să declare într-un anumit sens contra lui L. Pătrășcanu, exercitîndu-se totodată asupra sa presiuni deosebite, morale și fizice. (Vol. 17 pag. 208, 210, 213, 216-217).

Calmanovici motivează în felul următor de ce a dat unele declarații mincinoase :

"După două luni de anchetă am fost ținută fără să mi se spuie nici o vorbă, mi se dădeau cărți, discursuri ale lui Gheorghiu Dej, în care Pătrășcanu era calificat ca agent imperialist..." (Vol. 168 pag. 88).

"Mi s-a arătat clar că este vorba să inventez fapte în care să mă implic în contra lui Ștefănescu, Pătrășcanu și Kofler" (Vol. 168 pag. 91).

"Apoi am fost bătut, trimis în beci cu tot felul de pretexte... și iar am fost bătut" (Vol. 168 pag. 90).

"Momentul 12.II.1953: Acțiune verbală impresionantă în numele partidului, să fac o muncă sfîntă, revoluționară, lovind în cei trei dușmani ai partidului (Pătrășcanu, Foriș și Kofler n.n.) căci am o obligație morală de a fi repede cu soția și copilul, căci am realizări importante la activul meu. Mi se cere să adopt linia pe care mi-o dă ancheta. Numai așa pot fi repede liber. Totul spus categoric, solemn, întărit prin repetate angajări ale cuvîntului de onoare. Am crezut în sinceritatea asigurărilor" (Vol. 168 pag. 21-22).

La 15 octombrie 1952 a fost arestat Jak Berman. În declarațiile date pînă la 20 noiembrie 1952, acesta nu s-a arătat nimic referitor la L. Pătrășcanu, deși, la întrebarea anchetatorului s-a indi-

cat persoanele cu care a avut legături pe linie politică în anii 1940-1944, precum și persoanele despre care avea cunoștință că au săvârșit fapte împotriva securității statului (numind pe Kofler, Ștefănescu și Ausnit).

Începînd de la 20 noiembrie 1952, Berman a dat o serie de declarații (care conțin multe contradicții și prezintă faptele în mai multe versiuni), arătînd în fața instanței că Lucrețiu Pătrășcanu ar fi avut legături de spionaj cu Alexandru Ștefănescu încă din anul 1940 și că el împreună cu aceștia s-a întîlnit cu R.Kofler și Calmanovici, pentru a discuta și stabili măsurile ce urmau să fie luate în vederea destrămării partidului.

Berman este singurul care nu a retractat la proces declarațiile lui că L.Pătrășcanu ar fi desfășurat activitate de spionaj pînă la 23 August 1944.

Trebuie precizat că în cursul anchetei, unele afirmații făcute de Berman - în legătură cu rețeaua de informatori pe linia Pătrășcanu - Ștefănescu - au fost verificate, constatîndu-se că sînt false (Vol.35 pag.257, 324). Cînd a fost întrebant de ce a spus minciuni, el a răspuns:

"Pentru că eram mereu întrebant și eu nu știam altceva...

Mi-a fost frică de bătaie". (Vol.35 pag.325, 329).

Cu toate acestea, și deși declarațiile lui Berman erau pline de contradicții și nu se coroborau cu alte probe, ele au constituit temeiul acuzației că L.Pătrășcanu a desfășurat activitate de spionaj înainte de 23 August 1944. După proces, Berman a retractat declarațiile acuzatoare pe care le-a dat.

Din documentele examinate nu rezultă că Lucrețiu Pătrășcanu ar fi desfășurat activitate de spionaj:

- În perioada 1940 - primăvara 1944 el a fost fie internat în lagăr, fie cu domiciliul obligatoriu, timp în care era supus unei stricte supravegheri din partea organelor de siguranță, jandarmerie și poliție;

- În primăvara și vara anului 1944, el a avut unele întrevederi cu Al.Ștefănescu, susținînd că acestea au fost urmarea sarcinii primite din partea conducerii partidului în vederea răsturnării regimului antonescian. Aceasta rezultă și dintr-o scrisoare a Secretariatului partidului adresată lui R.Kofler la 28 iunie 1944

în care se arată: "Despre legăturile lui tov. Andrei (Pătrășcanu) cu Ion (Stefănescu n.n.) și cu alte persoane, cred că nu trebuie să intereseze pe tovarășii de la C.C.F. (Comisia Centrală Financiară n.n.). Este un secret de muncă în afară de preocuparea lor. Ia măsuri te rog ca despre acest lucru să nu se mai pălăvrăgească, în interesul securității. Același lucru despre munca concretă de război - munca se face și aceasta este principalul" (Vol. 47 pag. 154).

Menționăm că această scrisoare a fost determinată de faptul că Berman și Calmanovici aflând că L.Pătrășcanu a luat legătura cu Ștefănescu, s-au alarmat și au cerut conducerii partidului prin Kofler să li se precizeze cine va ține legătura în continuare cu Ștefănescu; aceasta deoarece Lucrețiu Pătrășcanu fiind un comunist cunoscut și urmărit de siguranță, mergând la Ștefănescu cu care și ei aveau legături, pune în pericol atât securitatea lor cât și a altor activiști din Comisia Centrală Financiară (Vol.45 pag.116; Vol.46 pag.125). Toate acestea infirmă deci versiunea potrivit căreia ar fi existat legături între L.Pătrășcanu, pe de o parte, Calmanovici, Berman, Kofler și Ștefănescu, pe de altă parte, anterioare anului 1944).

II.

Cu privire la învinuirea că a organizat un grup complotist antistatal, ducând o acțiune de răsturnare prin violență a regimului democratic instaurat la 6 Martie 1945.

În acest sens s-a înscenat că Pătrășcanu, după instaurarea guvernului Groza, la 6 Martie 1945, ar fi pus la cale răsturnarea lui și că în perioada "crizei regale" din toamna anului 1945 ar fi avut mai multe întâlniri secrete cu reprezentanții reacțiunii și cu regele, în scopul înlocuirii guvernului Groza cu un guvern condus de el. De asemenea, că în toamna anului 1946, în cadrul unor întâlniri secrete, ar fi perfectat o înțelegere cu reprezentanții partidelor reacționare și ar fi trecut la acțiuni practice pentru răsturnarea prin violență a guvernului.

a/. Învinuirea că, după 6 Martie 1945, L.Pătrășcanu ar fi acționat pentru răsturnarea guvernului Groza are la bază numai declarația lui Zilber, dată după 5 ani de anchetă și din care rezultă că

L. Pătrășcanu a pus la cale această acțiune în martie 1945, cu prilejul întâlnirii avute cu Madison. Aceasta contrazice declarațiile anterioare date de Zilber, din care reiese că întâlnirea cu Madison a avut un alt scop și conținut și nu se coroboarează cu nici una din declarațiile celorlalți participanți la acea întâlnire.

b/. În perioada "crizei regale", din toamna anului 1945 conducerea de partid fiind preocupată de găsirea unei soluții pentru ieșirea din criză, a dat printre altele sarcină și lui Lucrețiu Pătrășcanu să sondeze pe unii reprezentanți ai palatului și partidelor burgheze asupra intențiilor acestora.

Pe baza indicațiilor primite Lucrețiu Pătrășcanu a avut unele discuții cu Stîrcea, fost mareșal al Palatului, Grigore Niculescu Buzești și Victor Rădulescu Pogoneanu, reprezentanți ai burgheziei. În acest scop, a avut o întâlnire cu Stîrcea și două întâlniri cu ceilalți. La întâlnirile cu ultimii doi a căutat să afle intențiile palatului și a partidelor "istorice" în legătură cu criza și a încercat să-i determine să fie acceptate propunerile P.C.R. pentru ieșirea din criză. Aceștia neacceptînd colaborarea cu guvernul Groza, au propus mai multe formule de guvern prin care să se asigure o paritate între forțele politice, arătînd, că în aceste condiții, acceptă chiar ca un comunist, eventual Lucrețiu Pătrășcanu să preia Președinția Consiliului de Miniștri.

În legătură cu aceasta Pogoneanu a declarat:

"Am adăugat însă că, în cazul în care s-ar cădea de acord asupra unei colaborări de guverne pe baza unei participări egale a tuturor partidelor, socoteam personal că s-ar putea accepta chiar președinția unui comunist, care ar putea fi însuși d-sa. La aceasta Dl. Pătrășcanu mi-a răspuns imediat și oarecum iritat, că nu interesează chestiunile de persoane și că nu are asemenea ambiții" (Vol.3 pag.251-252).

Declarațiile lui Pogoneanu sînt confirmate prin mărturișirile lui Radu Buzești, spre deosebire de aceștia Pătrășcanu a declarat că inițiativa propunerii a avut-o el. În acest sens a declarat:

"Am organizat o a doua întâlnire cu Pogoneanu și Niculescu Buzești acasă la Florin Teodoru unde a rediscutat situația și am făcut sugestia ca regele să mă însărcineze cu tranșarea crizei

constituționale, preluând provizoriu președinția Consiliului de Miniștri ca cel mai vechi ministru. Am informat partidul despre discuțiile cu cei 2, ascunzînd însă sugestia privind persoana mea" (Vol. 1 pag.357).

Începînd din toamna anului 1952, Stîrcea a dat unele declarații în care a arătat că în perioada crizei ar fi avut patru întîlniri cu Pătrășcanu și chiar că i-ar fi mijlocit acestuia o întîlnire cu fostul rege.

Pe aceste declarații însă, nu se poate pune temei, întrucît, sînt izolate, nu se coroborează cu alte probe și conțin contradicții cu privire la împrejurările în care au avut loc pretinsele întîlniri. Într-o declarație dată la 28 iunie 1951, Stîrcea a arătat că s-a văzut o singură dată cu L.Pătrășcanu la Torosian acasă, în primăvara anului 1945 (Vol.69 pag.51). Într-o altă declarație dată în 1962 el a arătat că cele scrise în vara anului 1951 referitor la întîlnirile lui cu L.Pătrășcanu sînt cele mai exacte și nu le retractează (Dosar nr.40.046 Vol.5 pag.1172).

c/. În cadrul anchetei începînd din primăvara anului 1953, s-a înscenat că cele două întîlniri secrete cu caracter contra-revoluționar, care au avut loc în octombrie 1946 la locuința lui Octavian Neamțu și care au fost dovedite în procesul Maniu, ar fi participat, la prima întîlnire, Zilber ar mai fi participat L.Pătrășcanu și Ștefănescu.

Declarații în acest sens au dat Stîrcea, Zilber, Radu Buzescu, Octavian Neamțu și Camil Demetrescu.

Pe aceste declarații nu se poate pune bază pentru următoarele motive:

- În procesul Maniu s-a stabilit că cele două întîlniri de la Neamțu au avut loc, una în primele zile ale lui octombrie 1946, iar cealaltă în a doua jumătate a lunii, însă înainte de 20 octombrie, ceea ce a reieșit și din primele declarații date, la ancheta privind L.Pătrășcanu, de către cei arățați mai sus;

- În perioada primei întîlniri, atît L.Pătrășcanu cît și Zilber se aflau la Paris, iar la data cînd a avut loc cea de a doua întîlnire, lipsea din țară Zilber. Lucrețiu Pătrășcanu s-a înapoiat de la Paris la 8 octombrie 1946, iar Zilber la 21 octombrie 1946;

- Deoarece s-a creiat o contradicție cu privire la posibilitatea participării lui L.Pătrășcanu și Zilber la aceste întîlniri, ancheta a acționat în sensul de a obține declarații din care să rezulte că întîlnirile au avut loc după 20 octombrie, dar, în acest

fel, s-a intrat în contradicție cu alte probe din care reieșea că unii dintre participanții la întâlnire se găseau în diferite localități din țară.

- În declarațiile date în perioada 1947 - primăvara anului 1953, de către Stîrcea, Pogoneanu, Octavian Neamțu, Camil Demetrescu și Radu Buzescu, a existat concordanță deplină asupra datei întâlnirilor, participanților la ele, a problemelor discutate și modului de desfășurare. Imediat ce a apărut ideea că la aceste întâlniri au participat și L. Pătrășcanu, Belu Zilber și Al. Ștefănescu, au apărut contrazicerile, și cu tot efortul depus de anchetă ca prin confruntări și sugestii să-i pună cît de cît de acord, această problemă n-a putut fi rezolvată decît parțial.

- Pogoneanu, care a fost organizatorul acestor întâlniri secrete, a negat tot timpul în mod categoric faptul că L. Pătrășcanu sau altcineva din partea lui, ar fi participat sau ar fi știut despre ele. Cu toate acestea, în mod deliberat, el nu a fost confruntat cu nici unul din participanții care au declarat, pînă la urmă, că la întâlniri ar fi fost și L. Pătrășcanu.

- Este semnificativ, de asemenea, și faptul că Ionescu Bălăceanu, despre care s-a reținut că ar fi transportat cu mașina la aceste ședințe pe L. Pătrășcanu, Zilber și Al. Ștefănescu, a negat categoric și a susținut că nici măcar nu știe unde locuiește Octavian Neamțu. Totuși, nici el nu a fost confruntat cu vreunul din cei care au relatat despre rolul său în cadrul întâlnirilor de la Octavian Neamțu.

- Din declarațiile date de Zilber în cursul anchetării, reiese că deși, în special din toamna anului 1952, a început să relateze fapte deosebite de grave cu privire la L. Pătrășcanu, cînd i s-a cerut, la începutul anului 1953, să arate ce știe despre întîlnirile de la Octavian Neamțu, el a declarat că nu știe să fi avut loc asemenea întîlniri. Ulterior, la presiunile anchetei și ca urmare a faptului că prin întrebările puse i s-a arătat că ar fi avut loc asemenea întîlniri, dîndu-se în același timp numele unor participanți, el a sfîrșit prin a "recunoaște" că știe despre întîlniri, că a participat la ele din însărcinarea lui L. Pătrășcanu și că la ultima din ele a participat și acesta împreună cu Alex. Ștefănescu.

În primele sale declarații în care relatează despre aceste întîlniri, Zilber a făcut afirmații cu privire la data tinerii

ședințelor, cei prezenți la ele și problemele discutate - care nu corespund cu cele arătate de cei care au participat de fapt la întâlniri. Abia după ce a fost confruntat succesiv cu Stîrcea, Octavian Neamțu, Camil Demetrescu și Radu Buzescu și aflînd de la aceștia cînd au avut loc, ce s-a discutat și cine a participat la întîlnirile respective, el și-a pus de acord declarațiile cu ale celorlalți (Vol.40 pag.436-441).

- Primul care a declarat că la întîlnirile de la Octavian Neamțu a participat și L.Pătrășcanu a fost Stîrcea. Declarațiile sale false au fost făcute în urma presiunilor exercitate și a înțelegerii sale cu anchetatorii.

Intr-o notă raport întocmită în aprilie 1954 de lt.col. Soltuțiu și aprobată de tov. Alexandru Drăghici, se arată :

"Din materialele anchetei noastre reieșea că Stîrcea nu este străin de acțiunile grupului Pătrășcanu. Incolțit de noi la cercetări, Stîrcea a declarat că într-adevăr știe dar nu va declara nimic cu privire la Pătrășcanu, decît numai condiționat și că dacă vom accepta condiția pusă de el ne va da lucruri într-adevăr uimitoare și pe care noi nu le cunoaștem și nici nu le putem cunoaște fără el. Condițiile au fost următoarele:

1. Ancheta să procedeze în așa fel ca nimeni din cei anchetați să nu-și dea seama că de la el au pornit lucrurile.

2. După proces să-i dăm voie să scrie o scrisoare în străinătate soției lui, prin care să ceară prietenilor lui din afară să determine unul din guvernele imperialiste spre a-l cere guvernului român și în cazul cînd va fi cerut, guvernul român să-l cedeze.

Noi neavînd nici un material privitor la cele cunoscute de Stîrcea, am acceptat propunerea lui și el (Stîrcea) ne-a dezlegat întreg complotul lui Pătrășcanu cu conducătorii reacțiunii și palatul, lucru confirmat apoi de toți cei ce au fost cercetați de noi" (Vol.70 pag.327).

Din relatările lui Soltuțiu reiese că, pentru a da declarații acuzatoare împotriva lui L.Pătrășcanu, Stîrcea a pretins ca personal ministrul Afacerilor Interne să-i dea asigurări privind

satisfacerea condițiilor puse de el. În acest scop a fost primit de tov. Alex. Drăghici, care i-a dat asigurări că i se va permite să plece din țară.

Intr-o declarație dată în 1962, înainte de a fi eliberat din închisoare, Stîrcea a arătat :

"De asemenea, țin să menționez că am restabilit cu cea mai mare precizie în cursul verii 1951 în primele mele două declarații scrise despre relațiile mele cu Pătrășcanu... toate întâlnirile și discuțiile avute cu el și ceilalți participanți înainte de 23 August și după aceea pînă la plecarea mea de la palat în 17 noiembrie 1944, precum și ulterior pînă la arestarea mea. Or, nu numai că nu retractez sau infirm o iotă din acele declarații, ci dimpotrivă le scot cele mai bune și exacte documente pentru cunoașterea corectă și precisă a evenimentelor premergătoare și imediat următoare actului de la 23 August..." (Dosar nr. 40.046 vol. 5, pag. 1172).

În declarația la care se referă Stîrcea, dată la 28 iunie 1951 el arată că l-a întâlnit pe L. Pătrășcanu în 1946 de două ori și că ambele întâlniri au avut loc înainte de plecarea lui Grigore Buzescu din țară (4/5 oct. 1946), după care s-au mai văzut în primăvara anului 1947 (vol. 69 pag. 52-53). Reiese deci clar că nu l-a văzut pe L. Pătrășcanu la întâlnirile de la Octavian Neamtu din octombrie 1946.

Menționăm că lui Stîrcea, care a avut rol important în acuzarea lui Pătrășcanu, i s-a dat drumul peste graniță. Această împrejurare nu poate să nu fie pusă în legătură cu promisiunea ce i s-a făcut de a i se aproba plecarea din țară în schimbul unor declarații acuzatoare la adresa lui Pătrășcanu.

Comisia a rămas cu impresia că s-a procedat astfel în scopul de a se stinge urmele înscenării, pentru a se înlătura posibilitatea aflării adevărului cu privire la aceasta.

Semnificativ este și faptul că în discuțiile purtate cu unul din ofițerii de securitate, în momentul plecării lui definitive din țară în 1964, Stîrcea l-a întrebat : "Si totuși, domnule, spuneți-mi măcar acum, ce ați avut cu Pătrășcanu ?".

III.

Referitor la învinuirea că ar fi trimis serviciilor de spionaj american și englez, după 23 August 1944, informații cu caracter secret.

În toamna anului 1952, s-au obținut ca "dovezi" declarațiile date de Zilber Herbert, Lena Costante, Hary Brauner și Torosian Harandt, persoane aflate în anturajul lui L. Pătrășcanu, în sensul că acesta, împreună cu ei, după 23 August 1944, ar fi desfășurat activitate trădătoare furnizînd informații cu caracter secret englezilor și americanilor.

În urma verificărilor făcute au rezultat următoarele:

a/. Zilber Herbert, care încă din 1928 era agent al serviciului sovietic de informații și a fost reactivizat la sfârșitul anului 1944, a primit sarcina să intre în legătură cu Madison și Roberts, ofițeri americani, atașați pe lângă reprezentanța americană din țara noastră. (Vol.39 pag.53-60; Vol.40 pag.103; Vol.40 pag.107-110). Zilber i-a destăinuit lui L.Pătrășcanu misiunea ce o avea și sarcina primită; el l-a informat însă că Madison este "muncitor tipograf, cu vederi progresiste - comunist chiar", iar ulterior i-a propus să-i facă cunoștință cu el, întrucât dorește să cunoască conducători ai Partidului Comunist Român. În același timp i-a spus că Madison a cerut să fie primit și de Ana Pauker și V.Luca dar că Ana nu l-a primit, iar V.Luca i-a vorbit ca din ziar.

După oarecare etizare, L.Pătrășcanu a acceptat propunerea, considerînd că aceasta ar fi utilă atît regimului nostru cît și activității lui Zilber. (Vol.2 pag.228-229; Vol.37 pag.549). El a cerut însă ca întîlnirea să nu aibă un caracter oficial și în general să nu se afle despre ea. Zilber a organizat întîlnirea la domiciliul Lenei Constante, iar L.Pătrășcanu a venit împreună cu soția. Întîlnirea a durat circa 30 minute și a avut caracterul unei întrevederi protocolare, Zilber făcînd oficiul de traducător (Vol.38 pag.303-304, 353).

Ulterior, la începutul anului 1947, cînd Pătrășcanu se afla la Paris pentru semnarea Tratatului de Pace, a fost căutat prin Torosian și apoi vizitat de Madison, care s-a interesat de Zilber înmîinîndu-i pentru aceasta o scrisoare și un stilou. Cu acest prilej neexistînd un traducător, nu s-a putut încheia o conversație, iar vizita a durat doar cîteva minute. (Vol.43 pag.20, 114, 157, 230).

După mai mult de 4 ani de anchetă, în toamna anului 1952, Zilber a declarat că legăturile pe care împreună cu L.Pătrășcanu le-a avut cu Madison, au avut caracter de spionaj în favoarea americanilor. În februarie 1966, într-un memoriu adresat conducerii de stat, motivînd această declarație, el a spus:

"Col.Soltuțiu... mi-a cerut să declar toate crimele făcute de Lucrețiu Pătrășcanu... Pentru a mă convinge, am fost bătut o primă dată în noaptea 17/18 septembrie 1952 și pentru a mă îndemna să nu ezit, am fost bătut de trei ori la tălpi în noaptea de 24/25 septembrie 1952. Am înțeles

despre ce este vorba și m-am declarat agent de siguranță, spion anglo-american... Bineînțeles că în numeroase declarații am declarat toate complicitățile. Apoi a urmat procesul... Pentru a evita glonțul, mi-am susținut declarațiile".

b/. Înainte de război, Lena Constante [redacted] cu Nicolae Gross, inginer petrolist care, în 1940 a fost nevoit să părăsească țara din cauza persecuțiilor rasiale. Inițial el a plecat în Israel, apoi la Cairo, iar după război în Anglia. În timpul războiului, când se afla la Cairo, Nicolae Gross a fost utilizat pentru emisiunile în limba română ale postului de radio englez.

După război Lena Constante a menținut sporadic legături prin scrisori cu Nicolae Gross, iar în toamna anului 1947, s-a întâlnit cu acesta pentru câteva zile, la Praga, cu care ocazie [redacted]

După trei ani de anchetă, sub stare de arest, Lena Constante a fost determinată să declare că a transmis lui Nicolae Gross unele informații, privind "situația din țară" și că despre aceasta a avut cunoștință și L. Pătrășcanu. Referindu-se la condițiile în care a făcut asemenea declarații, la 8 ianuarie 1952, ea a arătat că a fost ținută în anchetă zi și noapte, amenințată, sugerându-i-se ce anume să declare. I s-a spus că Zilber și Pătrășcanu au recunoscut că prin intermediul ei au avut legături informative cu Nicolae Gross. Fiind însă convinsă de contrariu, ea și-a dat seama că i se cere cu insistență să facă declarații neadevărate. Dînd în sfîrșit declarații așa cum i s-au cerut, ea le-a retractat ulterior, dar ancheta a refuzat să țină seama de aceste retractări. Printre altele ea a arătat:

"Cînd am mărturisit seara că am mințit, domnul anchetator mi-a spus că el are declarația mea iscălită și că o consideră bună orice aș mai face eu. Acest lucru, plus promisiunea lui că dacă fac dificultăți anchetei, pedeapsa luată pe baza acestei declarații va fi mai gree, m-a întărit în convingerea mea că mi se cere o minciună și a doua zi am spus iar, că mențin declarația. Nu am fost însă în stare să suport remușcările de conștiință ce le aveam și apoi mă gîndeam că sînt nevoită, dacă merg pe drumul acesta, să-l vîr și pe Pătrășcanu în această minciună și atunci după 4 sau 5 zile, am spus iar că nu pot minți mai departe la care am fost amenințată cu arestarea părinților mei, dl. anchetator scriind ordinul în fața mea, dînd și un telefon

și spunându-mi că-mi dă timp pînă a doua zi de dimineată. Ingrozită la gîndul arestării acestor bătrîni, mi-am spus că trebuie să duc minciuna pe drumul dictat de anchetă..." (Vol. 66 pag. 68).

De menționat că retractarea deși a fost făcută în faza anchetei, în fața lui Gh. Pintilie, totuși declarațiile de recunoaștere, date anterior, au constituit proba hotărîtoare în dovedirea pretinsei activități de spionaj pe care ar fi desfășurat-o împreună cu Pătrășcanu.

La baza acestei învinuiri, au fost puse și unele declarații date de Hary Brauner - un alt intim de al lui Pătrășcanu - care a pretins că acesta a transmis prin el serviciului de spionaj englez, informații cu caracter secret.

Declarațiile acestuia nu pot justifica învinuirea întrucît au fost date după ce timp de aproape doi ani se negase orice amestec în afaceri de spionaj, conțin numeroase contradicții și nu se coroborează cu nici o altă probă.

În afară de aceasta, încă de pe cînd se afla în executarea pedepsei, Hary Brauner s-a plîns că procesul a fost o înscenare și că declarațiile i-au fost smulse prin constrîngere.

Deși Lucrețiu Pătrășcanu^{nu} a recunoscut să fi avut legături informative cu agenți ai serviciilor de spionaj englez și american, el nu a fost totuși confruntat, în legătură cu această problemă, cu nici una din persoanele menționate.

+

+ +

În afară de cele arătate mai sus, Lucrețiu Pătrășcanu a mai fost învinuit și pentru următoarele fapte :

1. Atît înainte cît și după 23 August 1944, ar fi avut manifestări dușmănoase la adrese Uniunii Sovietice.

Atitudinea antisovietică a lui L. Pătrășcanu a fost reținută pe considerentul că a făcut aprecieri negative cu privire la unele stări de lucruri din URSS cunoscute de el din perioada cînd se afla acolo ca reprezentant al partidului nostru pe lângă Comintern, a criticat anumite aspecte ale raporturilor dintre URSS și țara noastră, în special în legătură cu modul în care s-au desfășurat lucrările pentru armistițiu, clauzele acestuia și modul de

aplicare a lui; ar fi adoptat o poziție ostilă Uniunii Sovietice la încheierea acordului economic cu aceasta, în anul 1945, cât și la Conferința de Pace de la Paris.

Temeiul acestor invinuiiri îl constituie unele declarații date de Elena Pătrășcanu, Zilber Herbert, Hary Brauner, Lena Constante, Herandt Torosian și Mircea Durma, precum și unele relații ale lui L.Pătrășcanu.

- Din studiul materialelor rezultă că L.Pătrășcanu a comentat încă din anul 1937 unele stări de lucruri din Uniunea Sovietică. Astfel, el a discutat cu soția că în acea perioadă a avut loc represiunea elementelor troțkiste și a celor bănuite de spionaj, represiune care a lovit și în emigrația românească, în general fiind executate persoane nevinovate. El nu credea că Zinoviev și Kamenev au fost efectiv amestecați în omorârea lui Kirov, după cum nu credea că Buharin și Troțki au fost de la început în serviciul unei puteri străine (vol.88 pag.76-83).

Lucrețiu Pătrășcanu critica faptul că Stalin a scris istoria P.C.U.S., în care și-a rezervat un rol important. Mai rezultă că el a criticat politica Uniunii Sovietice, socotind că pactul de neagresiune cu Germania hitleristă va produce confuzii mișcării revoluționare internaționale (vol.88 pag. 56, 74; vol.87 pag.108).

În discuțiile cu soția, L.Pătrășcanu i-a arătat că în perioada cât s-a aflat în Uniunea Sovietică a intrat în conflict cu unele persoane din aparatul Cominternului, care s-au opus reîntoarcerii în țară, deși el cerea aceasta în mod insistent, susținând că nu vrea să rămână în emigrație ca un pensionar. De asemenea, i-a relatat că el nu a fost de acord cu metoda și practica de muncă a Secțiunii Balcanice a Cominternului (vol.14 pag. 221, 377).

Lucrețiu Pătrășcanu și-a exprimat nemulțumirea atât cu privire la modul de desfășurare a tratativelor de armistițiu din sept. 1944, unde a participat ca șef al delegației, cât și în ceea ce privește condițiile impuse României.

Din declarațiile date de Elena Pătrășcanu, Hary Brauner și Mircea Durma, rezultă că L.Pătrășcanu cât și ceilalți membri ai delegației române au fost profund nemulțumiți de faptul că tratativele au fost tergiversate și nu au început decât în seara când s-a anunțat " ocuparea Bucureștiului" și la Moscova s-au tras salve de tun și au început jocurile de artificii.

Elena Pătrășcanu susține că soțul ei a afirmat într-o discuție pe care au avut-o amândoi, că sovieticii nu au fost învințați de actul de la 23 August, preferînd să ocupe România pentru a justifica astfel clauzele grele ale armistițiului pentru țara noastră.

Din copia notei stenogramă (vol.10 pag. 209-252) reiese că delegația română a avut timp de studiu numai 24 de ore pentru convenție, iar protocolul de aplicare a convenției de armistițiu, care constituia actul principal cu obligațiile ce ne reveneau. le-a fost făcut cunoscut în timpul ședinței cînd s-a " discutat " și aprobat, ceea ce practic echivalează cu o simplă formalitate.

Din lectura stenogramei se desprinde că textele convenției se citeau și se aprobau aproape fără deliberare.

Deși delegația română a formulat unele obiecțiuni care puteau fi luate în considerare, au fost respinse de Molotov , fără a se mai accepta vre-o discuție.

Astfel, o cerere a delegației române a fost făcută în legătură cu modalitatea de plată a celor 300 mil. dolari, sumă fixată pentru despăgubirile de război și plătitibilă, potrivit convenției , în rate anuale de cîte 50 mil. dolari. Delegația română a cerut ca retele din primii ani să fie mai mici decît cele din anii următori cînd, situația economică a țării fiind mai bună, s-ar putea mai ușor suporta obligațiile.

Molotov a respins această cerere, susținînd că venitul național al României este de două miliarde dolari anual, astfel că cei 50 mil.dolari pe an nu ar agrava situația economică a României . Delegația română a contestat aceasta, arătînd că România avea un astfel de venit înainte de război, că s-au produs distrugerii și că războiul continuă cu Germania hitleristă, astfel că venitul țării nu este mai mare de 600 mil.dolari anual,(vol.10 pag. 228-232).

Teohari Georgescu declară că în toamna anului 1944, cînd Ana Pauker a venit de la Moscova, a adus și o stenogramă a tratativelor de armistițiu și atunci cînd a înmînat-o conducerii partidului, a afirmat : " uitați-vă ce poziție a avut Pătrășcanu la armistițiu! Ce caută asta în partid ?"

Referitor la poziția lui L.Pătrășcanu cu privire la încheierea acordului economic cu URSS în anul 1945, s-a reținut că acesta l-ar fi îndemnat pe Mircea Durma , pe atunci ministru de finanțe, să saboteze încheierea acestui acord.

Pentru lămurirea poziției lui L. Pătrășcanu și stabilirea adevărului, ancheta nu a procedat la confruntarea lor, iar Mircea Durma care a dat declarație în sensul că a acceptat îndemnul lui L. Pătrășcanu de a sabota, n-a fost trimis în judecată.

2. Ar fi făcut pregătiri pentru a fugi din țară și a cunoscut planurile de fugă ale unor elemente reacționare pe care nu le-a adus la cunoștința organelor competente.

Printre documente nu au fost găsite dovezi din care să reiasă că Pătrășcanu ar fi intenționat să fugă din țară sau că ar fi făcut pregătiri în acest scop.

a/ Acuzația că L. Pătrășcanu ar fi făcut pregătiri pentru fugă, s-a bazat în principal pe declarația lui Torosian Herant fost consul general al României la Paris în perioada 1946-1947. Torosian a fost prins în martie 1948, în timp ce încerca să treacă în mod clandestin frontiera, pentru a merge pe Paris unde își lăsase soția bolnavă, fapt pentru care a fost condamnat la 5 ani închisoare corecțională (vol.43 pag.17-18.)

După un an și jumătate de la condamnare, el a fost luat din nou în anchetă și după multe insistențe a fost determinat să declare că la Oradea a fost prins în momentul când se documenta în vederea întocmirii planului de fugă din țară a lui L. Pătrășcanu (vol.17 pag. 139 ; vol. 43 pag. 173-174, 231, 280-281; vol.44 pag. 143-144). Deși aceste declarații contraziceau faptele reale și dovezile care atestau că el a fost prins când era pe punctul de trecerea frontierei (își expediasse la graniță prin călăuză , bagajele personale și urma să se reîntâlnească cu călăuza pentru a merge la punctul de trecere), totuși în mod intenționat, ele au fost luate în considerație de către anchetă și instanță, nefăcându-se nimic pentru a se elucida această contradicție (vol.54 pag. 15-18).

b/ Declarații în problema fugii din țară au mai dat și Betea Nicolae, Micșe Remus, Lena Constante, Ratiu Anton și însuși Pătrășcanu.

Din declarațiile acestora reiese că L. Pătrășcanu a luat cunoștință de pregătirile de fugă din țară a unor elemente, făcându-i-se și lui de mai multe ori astfel de propuneri de către Betea Nicolae și alții. El a respins însă asemenea propuneri , iar

în unele cazuri și-a dat formal acordul, dar practic n-a întreprins nimic în acest scop.

În vara anului 1947, Betea Nicolae i-a propus lui L. Pătrășcanu să nu se mai înapoieze în țară de la Congresul juristilor democrați care au avut loc la Bruxelles, deoarece viața sa este în pericol. L. Pătrășcanu afirmă că deși nu a dat crezare celor spuse de Betea că viața i-ar fi în pericol și inițial i-a respins propunerea, pînă la urmă, pentru a scăpa de insistențele acestuia, i-a răspuns că se va mai gândi - și dacă se va hotărî să rămînă, îi va da un telefon de la Bruxelles. Lucrețiu Pătrășcanu a argumentat că răspunsul a fost formal, deoarece nu a făcut nici un fel de pregătire, n-a comunicat nici soției sale, cu care a fost împreună la Bruxelles, cele discutate cu Betea, nu a dat nici un telefon de la Bruxelles și, cea mai bună dovadă, este înapoierea sa în țară (vol.10 pag.435-436).

De altfel, fiind la Bruxelles și aflînd de arestarea în țară a grupului Maniu, el a organizat o conferință de presă în care a argumentat, timp de o oră și jumătate, de ce lichidarea acestui grup, ca principală agentură americană în România era "legitimă și necesară" (vol.10 pag.125).

În toamna anului 1947, Betea i-a propus din nou lui L. Pătrășcanu să fugă din țară, afirmînd că pot pleca împreună cu un avion. El a revenit cu insistență, de mai multe ori asupra acestei propuneri, în speranța că va reuși să-l convingă pentru a fugi împreună. L. Pătrășcanu a declarat că, deși inițial, a respins aceste propuneri, ulterior, văzînd că nu poate scăpa de insistențele lui Betea, i-a apărut ideea să-i facă o promisiune formală că va pleca, determinîndu-l pe acestuia să se pregătească de fugă, iar la momentul stabilit pentru decolare, Pătrășcanu să nu se prezinte, urmînd ca Betea să plece singur. (Vol.10 pag.435-437; vol.82 pag.25; vol.1 pag.25, 49-51).

Referindu-se la faptul că nu a adus la cunoștința conducerii partidului discuțiile în legătură cu fuga, pe care le-a avut, Lucrețiu Pătrășcanu a arătat :

"...de ce nu am denunțat partidului toată chestia și aceasta ar fi fost o soluție. Aici este marea și ade-vărata mea vină: dat fiind legăturile mele antiparti-

nice cu B., date fiind "serviciile" pe care mi le-a făcut, dat fiind sentimentul meu de vinovăție față de conducerea partidului din care făceam parte - am stat în cumpănă dacă să fac acest pas, tocmai în momentul cînd eu lucram intens și cu tot elanul la reforma justiției, muncă merită să îndrepte unele din greșelile trecutului apropiat și deci să refacă încrederea partidului în mine, tocmai în domeniul justiției, unde am fost de atîtea ori criticat - pas care ar fi dezvăluit toate legăturile și colaborarea mea cu B. Si îndoiala a dus că nu l-am denunțat. Trebuie să mărturisesc cinstit că și de astă dată au intervenit la mine argumente sentimentale: cum să denunț și să trimit la închisoare un om care îmi este atît de "devotat", care era atît de grijuliu de viața mea, de siguranța acestei vieți etc. Mărturisesc aici și recunosc această gravă greșală și slăbiciune. Suferințele și frămîntările pe care le-am trăit, nu plătesc desigur această greșală, dar am făcut-o". (Vol.10 pag.438).

În legătură cu acestea, menționăm că Pătrășcanu a fost în cîteva rînduri peste graniță împreună cu soția, a fost președintele comisiei de vize și pașapoarte și deci nu avea nevoie să apeleze la niște aventurieri pentru a-i organiza fuga din țară. Următoarea relatare a lui Betea Nicolae arată poziția lui Pătrășcanu în problema fugii, cum acesta a reacționat la una din propunerile ce i s-au făcut:

"A tăcut încordat mai multe clipe și mi-a răspuns: "Amice Betea, cred că ceea ce mi-ai spus, mi-ai spus dintr-o prietenie nechibzuită, dar dintr-o prietenie. Voi încerca să uit. Să știi însă pentru totdeauna că oricîte neînțelegeri aş avea cu tovarășii de partid, aici îmi este locul și aici rămîn. Între o lume și alta alegerea îmi este pe deplin făcută. De altfel, dacă nu ai avea din cînd în cînd goluri de inteligență, n-am avut atîtea ocazii cu plecările în străinătate? Si nu sînt decît cîteva săptămîni de la întoarcerea mea de la Congresul Internațional Juridic. Lupta mea este o luptă în cadrul aceluiași partid, pentru același partid. Să lași de o parte pentru totdeauna astfel de gînduri pentru că o prietenie care poate duce împotriva partidului și a intereselor clasei muncitoare, este nu numai murdară, ci și criminală" (Vol.78 pag.42).

În același fel a reacționat Pătrășcanu și la ultima propunere de fugă din țară făcută de Betea la începutul anului 1948, prin Anton Rațiu. Convorbirea avută cu Pătrășcanu și redată de Rațiu

s-a desfășurat astfel :

- Ce este cu D-ta Ratiu - ce dorești ?"

- "Sînt trimis de Betea..."

- "Ei! ce vrea ? ce mai dorește de la mine ? (Era cam repetat și s-a enervat cînd i-am pomenit de Betea)".

"M-a trimis să vă rog să-mi spuneți dacă v-ați hotărît să plecați peste graniță".

- Nu ! Nu plec! Ce nu vă este bine ? Cum o să plec ? Vedeți-vă de treabă ! Ce ați înnebunit ?! Era transfigurat și abia putea vorbi de revoltat ce era. Nu țin minte dacă l-a făcut pe Betea zănatec și aventurier sau ne-a zis-o la plural - sînteți niște zănatici..., niște aventurieri".

- Domnule ministru, Betea mi-a spus să vă transmit că în cazul acesta el pleacă și să vă întreb dacă sînteți de acord".

- "Să plece ! Il privește ! Vă privește!! Să se ducă învîrtindu-se ca ciocîrlia! Nu mă interesează!!!" (Vol.82 pag.25).

Analizînd documentele existente și ascultînd relatările unora din cei anchetați precum și a unora care au avut rol în legătură cu acest caz, se poate creia părerea că discuțiile în legătură cu fuga lui Pătrășcanu din țară au fost organizate în mod provocator. Aceasta rezultă din aceia că unele din persoanele care au venit cu astfel de propuneri, erau ori au devenit agenți ai S.S.I. și ai Sîcurității. Astfel, Nicolau Serghei, fost director general al S.S.I. a declarat în fața comisiei că Betea Nicolae, cel care a făcut lui L.Pătrășcanu insistente propuneri de a fugi din țară, era agent al S.S.I. Aviatorul antrenat de Betea în problema fugii era de asemenea agent al S.S.I. Tot agenți ai S.S.I. au mai fost și Micsa Remus, care în urma recomandării lui Betea - lucra la cabinetul lui Pătrășcanu, precum și Torosian Herant, care de asemenea au fost antrenați în problema fugii.

Încă din anul 1946, cînd el se afla la Conferința de Pace de la Paris, în țară circulau zvonuri, pe larg cunoscute în opinia publică, despre "intenția" lui de a rămîne în străinătate. Atît de larg era comentată această versiune încît, rudele și prietenii săi, fiind îngrijorați, i-au telefonat și i-au scris, informîndu-l ce se discută și chemîndu-l să se reîntoarcă cît mai repede pentru a se pune capăt zvonurilor (vol.10 pag.411 - 412; vol.64 pag.196).

+

În legătură cu desfășurarea anchetei și a procesului, am constatat: Cu toate că în fața instanței de judecată a fost adus

un așa-zis "grup Pătrășcanu", în realitate L.Pătrășcanu nu a avut nici un grup, ci acesta a fost creat în cursul anchetei, în mod premediat, pe baza unor indicații date de cei care au condus ancheta.

În această privință, Pintilie Gheorghe, fost prim-adjunct al ministrului Afacerilor Interne, a arătat :

"La M.A.I. a fost predat pentru anchetă un "grup Pătrășcanu". Din documentele existente însă, reieșea că aceștia nu constituiau un grup, ci unii dintre ei, luați în mod independent, aveau fapte pentru care trebuiau anchetați, fapte care însă nu aveau nici o legătură cu ceilalți și mai ales cu Pătrășcanu.

Marea greutate pentru organele M.A.I. a fost de a se găsi modalitatea pentru a fi implicați împreună în aceleași infracțiuni...preocuparea principală era de a face tot felul de planuri prin care să se găsească o soluție pe baza căreia anchetatorii să capete orientarea asupra modului cum să ajungă la legarea celor anchetați unul de altul, prin "fapte". Această preocupare era deoarece în discuțiile cu unii tovarăși din conducerea partidului, ei arătau că nu se poate să nu fi existat legături de natură dușmănoasă partidului, între aceste elemente" (declarație pag.2-3).

Conducerea M.A.I. s-a ocupat în mod efectiv de dirijarea anchetatorilor, pentru a se obține de la cei arestați, mărturisiri de vinovăție penală, și a realiza coroborarea între declarațiile acestora. Săptăminal, iar uneori de 2-3 ori pe săptămână, se țineau ședințe la tov.Alex.Drăghici, cu participarea unor cadre cu munci de răspundere din M.A.I. și a consilierilor sovietici, în care se analiza stadiul anchetei și se stabilea modul de a acționa în continuare. Declarațiile erau analizate împreună cu anchetatorul respectiv, indicându-se apoi celorlalți anchetatori ce anume trebuie să obțină de la persoanele pe care le aveau sub anchetă.

Pentru a obține declarațiile dorite, s-a încălcat în mod grosolan legalitatea și s-au săvârșit abuzuri grave, printre care :

1.- S-a folosit bătaia și epuizarea fizică, ajungându-se până la schingiuri : bătaia până la sînge pe întregul corp, dezbrăcat complet și legat de proțap; nepermiterea de a dormi zile și nopți de-a rîndul; obligarea de a sta permanent în picioare (mai ales femeile); subalimentația și înfometarea prelungită etc.

În acest fel s-a procedat cu Calmanovici Emil, Berman Jak, Zilber Herbert, Remus Kofler, Lena Constante, Betea Nicolae și alții. (Vol.78 pag.161-162; vol.75 pag.43; vol.181 pag.28, vol.185 pag.32; declarațiile date în 1967 de cei anchetați și de anchetatori).

2.- S-au folosit presiuni morale pentru constrângerea celor anchetați, ca să declare așa cum li se impunea :

a) Celor anchetați li s-a cerut "să ajute partidul" dînd declarații împotriva lui L.Pătrășcanu, R.Kofler și altora. În diferite memorii ale sale, Calmanovici a arătat printre altele :

"...mi se spune... în humele partidului, alături de care este locul d-tale îți cer să faci o muncă sfîntă revoluționară, de om nou, să lovești fără cruțare în cei trei conducători, dușmani ai clasei muncitoare, ai partidului... Nu trebuie d-ta să te opui partidului...

...Trebuie să adopți total linia pe care ți-o dăm noi" (vol.175 pag.42-43).

"În anchetă mi s-a spus de zeci de ori, dumneata nu te gîndi la d-ta, lovește în cei trei, d-ta nu te poți apăra, te reabilităm noi... Mi s-a arătat clar că este vorba să inventez fapte în care să mă implic în contra lui Ștefănescu Pătrășcanu și Kofler" (Vol.168 pag.91).

b) Unii din cei anchetați au fost constrînși să dea declarații așa cum li se cerea, fiind amenințați că în caz contrar vor fi arestați și condamnați ceilalți membri ai familiilor lor (soție și părinți). S-a înscenat chiar, că unii din membrii familiilor lor ar fi deja arestați, iar atunci cînd anchetații respectivi au auzit unele țipete ce proveneau ca din celule apropiate, anchetatorii le-au "destăinuit" că acestea sînt țipete ale rudelor lor. În acest fel s-a procedat cu Lena Costante, Micșa Remus și Berman Jak (vol.68, declarațiile date de către Lena Costante, Berman Jak și Micșa Remus în 1967).

3.- S-au făcut falsuri, schimbîndu-se conținutul unor declarații date de cei anchetați, și s-au folosit scrisori și alte acte false pentru a-i constrînge să declare într-un anumit sens :

a) Pogoneanu Victor, în declarația dată la 24 martie 1953, a arătat :

"La începutul lunii octombrie 1946 am dat întâlnire la casa domnului O.Neamțu, prietenilor mei I.Mocinni Stîrcea și Radu Niculescu Buzești"(vol. 3 pag. 237, 258) .

Anchetatorul a modificat ulterior declarația, în sensul că peste cuvîntul Stîrcea" a scris "Zilber", pentru a putea " dovedi" că și "reprezentantul" lui L.Pătrășcanu a participat la această întâlnire secretă și că deci aceștia ar fi făcut parte din complotul care se urzea pentru răsturnarea regimului democrat popular din țara noastră.Astfel falsificată declarația a fost folosită de anchetă pentru a-i constrînge pe ceilalți participanți la întâlnirea secretă, să declare că L.Pătrășcanu, avînd cunoștință de întâlnirea menționată și-a trimis la ea reprezentantul său.

În legătură cu Pogoneanu s-a mai comis și un alt fals. Existînd pericolul ca, prin aducerea acestuia în fața instanței, să se destrame - pe baza mărturiei depuse-, întreaga acuzație adusă lui L.Pătrășcanu că ar fi participat la organizarea unei lovituri de stat a fost depus în instanță un certificat medical din care reșea că la data judecării procesului, Pogoneanu suferea de hepatită epidemică și era netransportabil. În realitate, documentele existente la locul de detenție a lui Pogoneanu atestă că la acea dată el era sănătos, iar certificatul medical era fals. Asemenea certificate au mai fost depuse pentru alți 9 martori (vol.21 pag.40-49).

b/ La 7 aprilie 1955, Calmanovici a declarat:

"Anchetatorul mi-a arătat în ianuarie 1953 o declarație a lui Mirel Costea din decembrie 1952, cînd Mirel era mort de un an, declarația era deci falsă. În declarație era vorba de data pînă cînd a primit salariu de la întreprinderea Calmanovici. Eu am răspuns că după 23 august eu nu i-am mai plătit nimic și nu pînă la naționalizare cum spusese el. Documentul era fals"(vol.168 pag.93).

După judecarea și condamnarea sa, Calmanovici a căutat pe toate căile, să aducă la cunoștința conducerii partidului nedreptatea ce i se făcuse și înscenările din cadrul procesului Pătrășcanu, în același sens trimițînd scrisori și familiei sale. Conducerea Ministerului Afacerilor Interne a luat măsuri de constrîngere a lui Calmanovici, în scopul de a-l determina să renunțe să mai trimită memorii și scrisori. În acțiunea îndreptată împotriva lui și de această dată, s-a folosit falsul și minciuna. Astfel, generalul Tănase Evghenie, fost adjunct al ministrului Afacerilor Interne, a declarat în fața Comisiei de partid că a primit ordin de la tov. Alexandru Drăghici să plastografieze o scrisoare către Calmanovici

din partea fiului acestuia, ordin pe care el l-a executat.

c/Intr-o declarație dată de Lena Constante, se arată :

"Intr-o zi, anchetatorul mi-a dat să citesc o scrisoare a tatălui meu. Tata mă ruga cu cele mai mari insistențe să salvez viața lui, a mamei și a surorilor mele. Imi scria că este deținut la închisoarea Văcărești într-o celulă cu 60 de oameni, că este nevoit să doarmă pe cimentul gol și că mama este grav bolnavă la infirmeria Văcărești cu surorile mele, toți închiși din cauze mea și termina spunând să fac orice pentru a-i salva.

M-am întors în celulă disperată. Tatăl meu avea atunci peste 70 de ani și mama 60. Totuși am mai luptat cu mine încă câteva zile, până mi-a citit o sentință a tribunalului, prin care erau fiecare din ei condamnați la mulți(ani n.n.) de pușcărie și spunându-mi că nu depinde decât de mine să se aplice sau nu sentința.

.....

În anul 1961, când m-am întors acasă, am aflat de la tatăl meu că el nu scrisese această scrisoare și că niciunul dintre ei nu fusese închis atunci"(declarația Lenei Constante pag.10-11

d/ Din relatările făcute de tov. Anton Moisescu în fața Comisiei de partid și apoi a Prezidiului Permanent rezultă că în anul 1952, când era Președintele Băncii de Stat, a fost chemat de tov. Dumitru Petrescu pe atunci Ministrul Finanțelor, care, arătându-i un plic cu dolari și lire sterline, i-a cerut să-l depună la Bancă pe numele lui L.Pătrășcanu cu o dată anterioară războiului. Totodată i-a precizat că există dovezi din care rezultă că Pătrășcanu a fost agent al imperialismului dar sînt insuficiente. Tov. Anton Moisescu a spus că nu poate face o astfel de operație. A doua zi dimineața, fiind chemat din nou de tov. Dumitru Petrescu, acesta i-a spus:

" Stii Antoane, am vorbit cu tovarășul Gheorghiu -Dej și mi-a atras atenția că nu trebuia să-ți spun ție treaba asta, că nu trebuie să se știe prea mult despre acest lucru ".

Tovarășul Dumitru Petrescu a confirmat cele relatate de tovarășul Anton Moisescu și a precizat că nu-și aminteste

de la cine a primit plicul respectiv, dar întrucît observația i s-a făcut de către Gheorghiu-Dej crede că tot el i-a dat și plicul.

4. În scopul obținerii de mărturii acuzatoare, conform planului de înainte stabilit a se realiza coroborarea necesară între mărturiile diferitor anchetați, s-a practicat metoda scrierii de către anchetatori, înainte de a se sta de vorbă cu cei anchetați, a răspunsurilor pe care aceștia trebuiau să le semneze. În alte cazuri, chiar dacă declarațiile nu erau scrise dinainte, în timpul discuțiilor anchetatorul consemna în procesul verbal ceea ce voia el și nu ceea ce declara cel anchetat. În legătură cu acestea, fostul anchetator Anghel Mircea, a declarat:

"... Soltuțiu a trecut la întocmirea unui plan de anchetă cu faptele ce urmau a fi "recunoscute" de cei în cauză..." (declarație pag.3).

Soltuțiu formula atît întrebările cît și răspunsurile pentru fiecare arestat în parte din birou, în așa fel ca să se încadreze în tabloul infracțiunii dinainte stabilit de el. Nici un anchetator nu avea voie să se abată de la acest sistem de muncă"(declarația pag.5

"Personal nu o dată l-am găsit pe Vinătoru ca și pe Micle scriind din birou declarațiile arestaților pentru a fi semnate de aceștia. Aceasta era metoda lor de muncă și nu se fereau de nimeni(declarație pag. 7).

Cele arătate sînt confirmate și de alți anchetatori, printre care Staicu Teodor și Vinătoru Victor, precum și de anchetații Micșea Remus, Victoria Sîrbu și alții.

Calmanovici Emil a declarat:

" Dvs.d-le anchetator ați trecut în procesul verbal de

interogatoriu din 22 octombrie 1952 că Stefănescu a cerut la prima întâlnire din 1943, ianuarie, că Partidul Comunist să fie aservit intereselor britanice. Eu nu am declarat aceasta, iar dvs. ați trecut aceasta fără ca eu să o fi spus. Eu am semnat totuși textul conceput de dvs." (vol.23 pag.315).

Nu s-a ținut seama în anchetă și nici nu au fost trimise instanței declarațiile prin care se retractau mărturisiri anterioare ori unele declarații care erau favorabile apărării.

5.- În preajma începerii procesului, unii inculpați și martori au fost instruiți de către anchetatori asupra modului cum să declare cât mai acuzator împotriva lui L.Pătrășcanu.

Zilber Herbert și Berman Jak declară că au fost în detaliu instruiți de către anchetator ce și cum să declare în fața instanței. Lena Constante a primit în scris întrebările ce i se vor pune și răspunsurile ce urma să le dea, cerându-i-se să le memoreze iar în ziua următoare anchetatorul a seminarizat-o, pentru a se convinge dacă ea cunoaște ce trebuie să declare.

6.- Procesul s-a judecat în grabă și s-au încălcat cele mai elementare cerințe ale codului de procedură penală.

Cu toate că ancheta a durat 6 ani de zile, însumând peste 41.000 file - din care la instanță au fost trimise 7.800, totuși completul de judecată a avut la dispoziție numai 24 ore pentru pornirea procesului, iar dezbaterile judiciare au durat numai 6 zile, deși au fost unsprezece acuzați și 56 martori audiați.

În desfășurarea procesului au fost încălcate în mod grosolan cele mai elementare norme procedurale, înfrângându-se dispozițiile legale care garantează dreptul la apărare și cerința stabilirii adevărului. Astfel, marea majoritate a martorilor au fost ascultați în absența acuzaților, cărora nici măcar ulterior nu li s-au adus la cunoștință depozițiile făcute la adresa lor. Cu ocazia interogării acestora și nici atunci când li s-a dat ultimul cuvânt, nu li s-a permis să facă - potrivit legii - susținerile necesare cu privire la învinuirile aduse, președintele completului întrerupându-i frecvent și chiar interzicându-le să mai vorbească (vol.17 pag.206, 213, 216, 224, 280, 284, vol.18 pag.335-340, 349).

7.- Din materialele procesului rezultă, de asemenea, rolul nefast și răspunderea lui Iosif Chișinevschi în plasmuirea acestei acțiuni judiciare. Acesta s-a ocupat direct de pregătirea și desfășurarea procesului. El a instruit pe președintele completului de judecată și pe procurori, a aprobat planul de desfășurare a procesului,

a verificat și aprobat chestionarul cu întrebările ce trebuiau să se pună inculpaților și martorilor, a ascultat prin tehnică, din cabinetul său, întreaga desfășurare a procesului și a intervenit de mai multe ori, cerînd suspendarea ședințelor de judecată și chemînd la el pe președintele completului căruia i-a făcut reproșuri și i-a dat noi indicații.

În legătură cu toate acestea, trebuie spus că pedepsele aplicate celor condamnați au fost stabilite în afara completului de judecată și transmise acestuia prin intermediul lui Chișinevschi. Astfel, Moiescu Ilie, președintele completului de judecată, a adus la cunoștința completului de judecată, în timpul deliberării, că pedepsele vor fi formulate de organe superioare, iar completul a schițat doar un proiect de hotărîre, pentru a-și spune părerea în cazul că va fi întrebat. În legătură cu aceasta, Moiescu Ilie declară : "Am mers apoi la Chișinevschi cu proiectul de hotărîre. Fără să mai dorească să afle ce conține proiectul de decizie, Chișinevschi a spus că hotărîrea este luată de către conducerea partidului și mi-a dictat pedepsele pe care trebuia să le pronunț.

Am redactat apoi dispozitivul deciziei și am condamnat pe inculpați la pedepsele dictate de Chișinevschi". (pag.5).

Moiescu Ilie, președintele completului de judecată, a ezitat să ia conducerea procesului, arătînd că pînă atunci nu mai făcuse parte din nici un complet de judecată. Moiescu Ilie, relatează următoarele :

"Eu am arătat că pentru mine va fi foarte greu, deoarece nu am mai prezidat vre-un complet de judecată pînă la acea dată. Chișinevschi mi-a răspuns că va trebui să mă pregătesc și să îndeplinesc sarcina ce mi s-a încredințat de partid". (declarație pagina 1).

+

Poziția lui Lucretiu Pătrășcanu la anchetă și în fața instanței de judecată.

Din materialul studiat rezultă că, înainte de a fi reținut și cercetat, L.Pătrășcanu a luat poziție autocritică față de activitatea sa.

Către sfîrșitul anului 1949 - începutul anului 1950, în timp ce era anchetat la S.S.I., L.Pătrășcanu printr-o serie de declarații a condamnat unele fapte săvîrșite de el, considerîndu-le antipartinice.

Ulterior, cînd ancheta, încercînd să folosească recunoașterile sale autocritice pentru a-l determina să declare că este, de fapt, un dușman al partidului, fost agent de siguranță, spion, că ar fi căutat să răstoarne regimul democrat din țara noastră, L.Pătrășcanu a respins cu fermitate și indignare asemenea acuzații. El a fost deosebit de revoltat cînd și-a dat seama că nu se caută adevărul și se încearcă totul pentru acuzarea lui. La unul din interogatorii, L.Pătrășcanu, respingînd declarațiile mincinoase ale unor "prieteni" ai săi, a arătat :

"... după experiența făcută în ultimii doi ani nu mai am încredere absolut în nimeni pe lume. Nici într-un fel de prieteni - dealtfel nu am prieteni și nici într-un fel de cunoștințe și chiar rude din cele mai apropiate (vol.2 pag. 24).

De cîteva ori, în timpul anchetei, refuzînd să recunoască faptele pe care nu le-a comis, L.Pătrășcanu i-a spus colonelului Soltuțiu Ion, anchetatorul său, că va declara așa ceva numai dacă i se comunică de la conducere că are nevoie neapărat de un asemenea proces. În legătură cu aceasta, Soltuțiu Ion a arătat :

"menționez că în mai multe rînduri Pătrășcanu mi-a spus aproape textual : să întreb pe mai marii mei care conduc din umbră ancheta dacă are vreun interes partidul să i se facă lui un proces pentru că atunci el va declara ceea ce i se va cere" (declarația din 4 aprilie 1967 pag.7).

La proces, L.Pătrășcanu a refuzat să propună martori, să-si aleagă un apărător și a renunțat chiar la apărătorul desemnat din oficiu. De asemenea el a refuzat să răspundă la interogatoriu. Dîndu-i-se ultimul cuvînt, a refuzat să se apere, declarînd următoarele :

"N-am de spus nimic, decît să scuipe pe acuzațiile care mi se aduc".

Președintele completului de judecată, atrăgîndu-i atenția că aceste cuvinte constituie o insultă și că se dă în spectacol, L.Pătrășcanu a strigat :

"Da, lasă să mă dau, viața mea e scurtă, dar sînt oameni, care o să urmărească această porcărie" (vol.18 pag.354).

+
+ +

Atît în perioada anchetei cît și după condamnare, celor implicați în acest proces li s-a aplicat un regim de detenție care ducea la distrugerea lor morală și fizică.

Încă de la anchetă, Betea Nicolae, Remus Kofler și Victorița Sirbu au fost aduși, în anumite perioade la stare de demență.

După condamnare, regimul de executare a pedepselor a fost mai aspru la unii decît cel aplicat unor vîrfuri legionare, foștilor membri ai guvernului antonescian, precum și altor elemente deosebit de periculoase.

Din indicația conducerii Ministerului Afacerilor Interne, marea majoritate a condamnaților în " procesul Pătrășcanu", au fost trimiși la Penitenciarul Aiud, care avea regimul de detenție cel mai sever din țară. În cadrul penitenciarului, ei au fost încarcerati la secția " Zarcă", care la rîndul ei avea regimul cel mai aspru: deținuții erau ținuți în izolare totală, foarte rar erau scoși la aer, nu erau folosiți la munci, nu aveau dreptul la vorbitor, la corespondență, nu beneficiau de aceeași asistență medicală și alimentație, care se acordau celorlalți deținuți. La toate acestea s-a mai adăugat și faptul că ei erau ținuți în celule neîncălzite, umede și reci, iar în prima parte a detenției, au dormit pe jos, avînd ca așternut doar cîte o rogojină.

Fiind considerați deosebit de periculoși și pentru a li se răpi orice posibilitate de a se plînge împotriva nedreptății ce li s-a făcut, aceștia s-au aflat în întreaga perioadă de detenție în atenția conducerii ministerului. Ei au fost lucrați informativ și s-au luat o serie de măsuri pentru a-i demoraliza și a-i determina să renunțe la poziția lor și să se împace cu situația creată.

Este deosebit de semnificativ cazul lui Calmanovici Emil, care s-a străduit, folosind toate mijloacele posibile la îndemîna lui, să aducă la cunoștința conducerii partidului și statului precum și tuturor membrilor Comitetului Central, înscenarea care s-a organizat în "cazul Pătrășcanu", ajungînd în situația de a-și

scrie mesajele pe bucăți de pânză rupte din cămașe și căptușala hainei.

Toate încercările sale nu au avut rezultatul dorit, memoriile trimise pe căi legale și nelegale nu au ajuns la destinație. În legătură cu unele din aceste memorii a fost informat Gheorghiu Dej, care în iarna anului 1955, a dispus aducerea lui Calmanovici la București. Cu acest prilej a fost cazat într-o vilă, sub pază, urmărindu-se să-l determine la o încercare de fugă, cu scopul vădit de a-l prinde în flagrant delict, pentru a lua noi măsuri împotriva lui. După o lună și jumătate, constatându-se că Calmanovici nu are intenția să fugă, în loc să se verifice susținerile acestuia cu privire la nevinovăție, s-a organizat de fapt o anchetă în legătură cu modalitatea transmiterii memoriilor, încercându-se timorarea lui pentru a renunța să-și mai manifeste nemulțumirea.

Calmanovici nu a renunțat la poziția sa și fiind retrimis la Aiud a încercat din nou să facă cunoscută nevinovăția sa și văzând că prin folosirea altor căi nu este luat în considerație a intrat de două ori în greva foamei ca un ultim mijloc de protest. În timpul celei de a doua greve a foamei după circa 45 de zile a decedat, ceea ce constituie, după părerea comisiei un act de asasinare a lui.

+
+ +

Din studierea materialului documentar, Comisia și-a format părerea că s-au luat unele măsuri în scopul ascunderii ori stingerii urmelor ilegalităților săvârșite în legătură cu cazul Pătrășcanu.

Din dosare lipsesc numeroase declarații originale și alte materiale la care se fac în alte părți referiri din care se trage concluzia certă că au existat. Unii anchetatori au arătat că li s-a dat dispoziție să strângă și să predea la Cabinetul tov. Alexandru Drăghici acele materiale de anchetă pe care Gheorghiu-Dej a făcut însemnări ce au servit la orientarea anchetatorilor. Scopul acestei măsuri a fost ca ele să fie distruse.

Această concluzie este confirmată prin cele arătate de tov. Alex. Drăghici, care, la şedinţa Prezidiului Permanent, a relatat că a primit indicaţie de la Gheorghiu Dej să strângă şi să distrugă acele materiale cu adnotări.

O altă măsură luată pe această linie este şi aceea că majoritatea celor implicaţi "în procesul Pătrăşcanu" care au rămas în viaţă şi au fost eliberaţi din detenţie înainte de anul 1964, li s-a fixat domiciliu obligatoriu pe anumite perioade sau li s-a dat drumul să plece peste graniţă. S-a dat drumul să plece definitiv din România lui Ion Moczony, Stîrcea, Torosian Herandt, Rupenian Emanoil şi Zaharia Ion.

+

Din studierea materialelor de anchetă precum şi din discuţiile purtate cu foşti anchetatori, inculpaţi şi martori, comisia a ajuns la concluzia că nu există documente care să ateste învinuirile grave cu caracter penal aduse lui Lucreţiu Pătrăşcanu; rezultă că procesul nu a avut nici un fel de bază juridică. Anchetarea, judecarea şi condamnarea lui Pătrăşcanu au constituit o înscenare monstruoasă atât din punct de vedere juridic, cât şi din punct de vedere politic şi moral. El a fost arestat, anchetat şi osîndit în mod premediat, cu încălcarea celor mai elementare norme de legalitate şi dreptate, comiţîndu-se un act de extremă gravitate, o crimă odioasă. Nici una din probele aduse în instanţă pentru a susţine vinovăţia lui Lucreţiu Pătrăşcanu nu au cuprins fapte reale, pe care acesta le-ar fi săvîrşit, ci erau plăsmuiri grosolane, ticluite pe bază de declaraţii false, smulse prin mijloace de constrîngere fizică şi morală de la unii dintre cei anchetaţi sau de la martori.

Aceste concluzii sînt întărite şi de faptul că înseşi elementele care au condus desfăşurarea anchetei şi judecarea procesului au exprimat îndoieli, sau erau convinse că totul constituia o înscenare, o încălcare a legilor.

Soltutiu Ion, fostul conducător al grupului special de anchetă, arată :

"Convingerea mea intimă de astăzi, când lucrurile sînt privite într-o situație absolut obiectivă, este că Pătrășcanu nu trebuia să fie judecat, deoarece el nu a întreprins acele acțiuni care i s-au pus în sarcină, iar declarațiile celorlalți date despre el, nu stau în picioare la o analiză obiectivă. Acele cîteva lucruri pe care le-a arătat el însuși, au fost o serie de greșeli cum de altfel le-a calificat și el în declarațiile lui și acestea au fost greșeli de partid și nu justițiabile" (declarație pag.19).

De asemenea, președintele completului de judecată, colonel Ilie Moisesescu, afirmă că nu au existat dovezi de vinovăție din punct de vedere penal. El arată :

"La dosarele ce mi-au fost puse la dispoziție, pentru judecarea lotului Pătrășcanu, nu au existat probe justițiabile îndubitabile care să ducă la vinovăția din punct de vedere penal a lui Pătrășcanu și nici în cursul anchetei judiciare nu au putut fi stabilite astfel de dovezi" (declarație pag.6).

Pintilie Gheorghe, fost prim-adjunct al ministrului Afacerilor Interne, a avut în acea perioadă și are și în prezent părerea că Pătrășcanu a fost nevinovat. El arată :

"Nu au existat dovezi pe baza cărora Pătrășcanu să fie anchetat la M.A.I. și de asemenea nu au existat dovezi pe baza cărora el să fie trimis în fața justiției..."

Sînt convins că dacă ar fi existat materiale compromițătoare pe baza cărora să se meargă la justiție, era imposibil ca să nu se găsească în condițiile cînd toată puterea ne aparținea și cînd ani de-a rîndul s-a depus multă insistență să se găsească tot ce se poate găsi.

De asemenea au fost posibilități să se aducă dovezile și din exteriorul țării, în cazul că ele ar fi existat. Cu toate acestea, pînă la sfîrșitul celor 6 ani de anchetă și pînă la trimiterea în justiție nu s-au găsit asemenea dovezi ".

Lucrețiu Pătrășcanu a fost unul dintre vechii activiști ai partidului care în anii ilegalității a îndeplinit sarcini de răspundere, fiind în această perioadă mulți ani membru al Comitetului Central. El a participat la răsturnarea guvernului Antonescu, la semnarea armistițiului cu Uniunea Sovietică, a fost singurul ministru comunist din guvernul instaurat la 23 August 1944. Ca publicist de partid a scris un număr de lucrări social-politice și filozofice, reflectînd momente importante din istoria poporului și din lupta revoluționară a partidului comunist. Cunoscîndu-se contribuția și meritele sale la unele dintre principalele acțiuni întreprinse de partidul nostru, el s-a bucurat de stimă și reputație în cercuri largi ale poporului nostru, fiind considerat ca unul dintre conducătorii Partidului Comunist Român.

Totodată, Lucrețiu Pătrășcanu a manifestat anumite trăsături negative, a avut unele greșeli în activitatea sa politică, a avut apucături politicianiste. El își supraestima activitatea și meritele personale, prin care, uneori, punea în umbră rolul partidului; în perioada războiului antisovietic nu a fost suficient de activ. În timpul crizei

guvernamentale din vara anului 1945, el nu a informat partidul despre intenția unor cercuri politice și despre sugestia lui de a fi desemnat ca președinte al Consiliului de Miniștri. De asemenea, cunoscând că unele elemente se pregăteau să fugă din țară, intenționând să-l atragă și pe el în această acțiune, Pătrășcanu nu a informat partidul, n-a luat poziție pentru demascarea acestora.

Desigur acest material nu își propune și nu poate să realizeze o analiză ~~completă~~ a întregii activități politice a lui Lucrețiu Pătrășcanu, a meritelor și limitelor activității sale în partid și în viața social-politică. Comisia consideră necesar să se efectueze în viitor o asemenea analiză pentru a putea da o apreciere deplină asupra acestui militant al partidului nostru.

Arestarea și judecarea lui Lucrețiu Pătrășcanu s-au petrecut în climatul general de ilegalități și abuzuri săvârșite în acea perioadă într-un număr de țări socialiste. După cum se știe, în acei ani, au avut loc în Uniunea Sovietică, în Ungaria, Bulgaria, Cehoslovacia și alte țări socialiste grave încălcări ale legalității, arestarea samavolnică și condamnarea unor conducători de partid și de stat, pe bază unor învinuiri ticluite, condamnarea conducerii Partidului Comunist din Iugoslavia ca "bandă de asasini și spioni", urmărirea sistematică a unor cadre de partid care aveau păreri deosebite în anumite probleme politice interne și internaționale, rezolvarea prin mijloace represive, cu ajutorul organelor de stat, a unor probleme politice care își cereau dezbaterea și soluționarea în cadrul organelor de conducere ale partidelor.

Aceste fenomene, această stare de lucruri au avut influență în cadrul Partidului Comunist Român. Dorim să subliniem că în întreaga această perioadă se crease o stare de suspiciune și neîncredere față de membri ai Comitetului Central al partidului, de cadre de conducere ale partidului și statului. S-au comis încălcări ale legalității, au fost luate măsuri penale împotriva unor cetățeni, care nu erau justificate de actele și manifestările lor; s-au comis abuzuri împotriva unor activiști de partid și de stat; au avut loc arestări și procese fără vreo bază legală. În această perioadă se practica urmărirea de către organele de securitate a tovarășilor din conducerea de partid și de stat.

În perioada la care ne referim, în organele de conducere ale partidului nu au fost respectate normele democrației interne, principiile conducerii colective, nu s-a asigurat controlul temeinic din partea Comitetului Central al partidului asupra activității Ministerului Afacerilor Interne și a altor instituții cu caracter represiv. Ministerul Afacerilor Interne se sustrăgea de la controlul de partid, se situa deasupra organelor de partid atât pe plan central, cât și pe plan local, lucru ce a avut urmări negative asupra modului său de activitate, favorizând abuzuri și încălcări ale legalității. Este condamnabil faptul că probleme de fond ale activității acestui minister nu au fost analizate în organele colective de conducere ale partidului, asupra lor hotărînd, de regulă, primul-secretar al Comitetului Central al Partidului Muncitoresc Român și ministrul de interne. În felul acesta Ministerul de interne era sustras de sub conducerea organelor colective ale Comitetului Central al partidului.

Trebuie de arătat că în legătură cu această perioadă, cu fenomenele legate de ea, în partidul nostru nu s-a făcut o analiză temeinică. În aprecierile făcute cu ocazia unor plenary ale Comitetului Central sau cu prilejul unor cuvântări publice nu s-au prezentat în mod realist fenomenele din țara noastră, căutându-se să se acrediteze ideea că în România nu s-au petrecut fenomenele reprobabile din alte țări socialiste. Amintim, de pildă, că în ședința Biroului Politic al C.C. al P.M.R. din 3, 4, 6 și 12 aprilie 1956, când s-au discutat unele probleme ale activității Ministerului Afacerilor Interne, Gheorghe Gheorghiu-Dej spunea, referindu-se la situația din unele țări vecine: "La noi nu au existat astfel de manifestări. Afară de procesul lui Pătrășcanu și al grupului lui care au fost cercetați aproape 7 ani până când s-a făcut dovada crimelor săvârșite de ei, afară de procesul lui Luca în care a fost fără nici o tăgadă demonstrată trădarea lui, afară de măsurile luate împotriva lui Ana Pauker și Teohari Georgescu de înlăturare a lor din conducere, nu am avut nici un fel de acțiuni îndreptate împotriva membrilor și a cadrelor partidului. Dimpotrivă, la noi ani de-a rândul a avut loc o acțiune de apărare a cadrelor partidului în fața tendinței din partea lui Ana Pauker și a lui Luca de a înlătura și distruge aceste cadre. Este o fericire pentru partidul nostru că din acest punct de vedere nu ne-am pripit și nu ne-am lăsat influențați". De asemenea, la plenary Comitetului Central al partidului din noiembrie-decembrie 1961, el a declarat că noi "Nu am avut de reparat grave nedreptăți și nu am avut de reabilitat pe nimeni post-mortem". În fapt, aceasta a fost o încercare de a abate atenția Comitetului Central, a partidului și a opiniei publice din țara noastră de la fenomenele reale care s-au petrecut în acei ani, de a nu trage toate concluziile politice și practice necesare.

În ceea ce privește procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu, comisia dorește să arate că Gheorghiu-Dej s-a ocupat în mod deosebit de pregătirea și desfășurarea lui. Am menționat mai înainte în cuprinsul materialului că fără a se fi dovedit că Lucrețiu Pătrășcanu are vreo vină penală, Gheorghiu-Dej a făcut aprecieri grave cu privire la personalitatea și activitatea acestuia, caracterizări care orientau ancheta în direcția stabilirii vinovăției sale.

După cum a relatat Teohari Georgescu, în perioada când era ministru al Afacerilor Interne, a primit indicații de la Gheorghiu-Dej să găsească dovezi despre legăturile lui Pătrășcanu cu siguranța. Când l-a informat însă pe Gheorghiu-Dej că nu există asemenea dovezi, acesta i-a spus răspicat că: "ce credem noi (T. Georgescu și colectivul său - n.n.) că și Foriș și Lucrețiu Pătrășcanu au lucrat cu inspectori ca Teflaru? a lucrat pe scară internațională, ca Gestapoul".

Trebuie subliniat că Gheorghiu-Dej a manifestat o puternică repulsie față de Lucrețiu Pătrășcanu, atitudine care s-a accentuat după 23 August 1944, datorită popularității de care acesta se bucura în mase, ca unul din intelectuali de seamă care s-a alăturat luptei P.C.R. Gheorghiu-Dej se simțea uneori umbrit de personalitatea și calitățile lui Pătrășcanu, vedea în el un rival politic. Am reținut în acest sens câteva aspecte:

a) Fiind internat în lagărul de la Tg. Jiu la 2 ianuarie 1943, Lucrețiu Pătrășcanu a constituit un colectiv format din trei comuniști, în care el avea un rol principal; colectivul discuta săptăminal cu conducerea lagărului cererile și nevoile comuniștilor internați. După venirea în lagăr a lui Gheorghiu-Dej, acest colectiv a fost desființat, ceea ce lui Lucrețiu Pătrășcanu i-a produs nemulțumiri (vol. 116, pag. 221).

Lucrețiu Pătrășcanu i-a spus soției sale că în lagăr a simțit rivalitate din partea lui Gheorghiu-Dej. În legătură cu aceasta, Elena Pătrășcanu a declarat:

"El mi-a vorbit despre un conflict cu Ovidiu (al cărui conținut nu-l țin minte și mi-a relatat, de asemenea, întâlnirea cu tovarășul Gheorghiu-Dej. Atunci mi-a vorbit despre impresia pe care a avut-o anume aceea a unui sentiment de rivalitate din partea tovarășului Gheorghiu-Dej, pe care Andrei a încercat să-l atenueze cât mai mult, dar că nu a reușit tocmai din cauza incoerenței lui (adică a lui Andrei) de a nu fi slugă și de a se estompa în întregime". (vol. 87, pag. 48).

b) Lucrețiu Pătrășcanu a simțit că se caută să se minimizeze rolul său în pregătirea și desfășurarea actului de la 23 August 1944.

Din documente reiese că Lucrețiu Pătrășcanu dorea să facă parte din Comitetul Central al partidului, deoarece și-a dat seama că aceasta era necesar pentru îndeplinirea sarcinii pri-

mite de a realiza legătura și a duce tratative cu reprezentanții paletului și ai partidelor istorice. Atunci când tovarășul Emil Bodnăreș a comunicat lui Lucrețiu Pătrășcanu hotărîrea transmisă din lagăr că el nu va face parte din conducerea partidului, aceasta i-a creat nedumeriri și frământări fără însă să-l determine să-și înceteze activitatea de îndeplinire a sarcinilor încredințate de partid (vol. 1, pag. 62, vol. 69, pag. 7).

c) După 23 august 1944, Lucrețiu Pătrășcanu nu a fost stres la munca de partid și cu atât mai mult în munca de conducere a partidului, deși la început era singurul ministru comunist în guvern.

În septembrie 1944 - după venirea Anei Pauker în țară, s-a hotărît constituirea unui Comitet Central restrîns format din cinci membri și în care Lucrețiu Pătrășcanu nu a fost inclus. Acest fapt i-a fost comunicat de Ana Pauker, în grabă, în timp ce călătoreau împreună într-o mașină, ceea ce l-a nemulțumit în mod profund. (vol. 1, pag. 62/2).

Gheorghe Pintilie a relatat că la sfîrșitul anului 1944, începutul anului 1945, popularitatea lui Lucrețiu Pătrășcanu îl supăra pe Gheorghiu-Dej. De exemplu, în timpul unei demonstrații, cînd o parte din coloană a început să scandeze numele lui Pătrășcanu, a fost tras de mîncă de Gheorghiu-Dej care i-a spus: "Ce tot strigă ăștia - Pătrășcanu, Pătrășcanu... mama lui". (declarația lui Gheorghe Pintilie, pag. 6).

d) Lucrețiu Pătrășcanu fiind frământat de atitudinea care s-a manifestat față de el, s-a adresat în repetate rînduri lui Gheorghiu-Dej, Anei Pauker și altor persoane din conducere, cerîndu-le să se clarifice problemele ce se ridicau în legătură cu activitatea sa. Această cerință nu i-a fost satisfăcută, ci în urma insistențelor sale au avut loc unele discuții care s-au purtat în grabă, fără o analiză partinică. În legătură cu aceasta, Lucrețiu Pătrășcanu a relatat:

"Întrebarea pe care mi-o pun, și ea este valabilă și pentru anul 1946-1947, este următoarea: dacă de la început sau mai tîrziu, tovarășii au avut să-mi reproșeze deviații politice sau unele trăsături personale, unele atitudini personale, cu care nu erau de acord, pentru ce n-au urmat celea unei discuții serioase fundamentale, în spirit tovarășesc, utilizînd critica și autocritica și totdeauna am fost pus în fața unor atacuri care plesneau totdeauna, ca o bombă pe neașteptate?! (vol. 1, pag. 111).

Gheorghe Gheorghiu-Dej a urmărit îndeaproape mersul anchetei, a făcut adnotări și a dat indicații pe procesele verbale de interogatoriu, formulând întrebări pentru cercetările ulterioare, care au servit drept îndreptar pentru anchetatori ca să obțină confirmarea prin declarații a celor stabilite de el. Activitatea sa în cursul anchetei a mers pînă acolo încît stabiile prin adnotări ce să se ceară de la unii din cei anchetați.

Pe un raport sinteză privind cercetările de pînă la 5 noiembrie 1949, Gheorghiu-Dej a indicat, printre altele: "De întreat pe Pătrășcanu despre relațiile lui cu Neamțu".

Această indicație a sugerat anchetei ideia de a acționa pentru a obține probe privind o pretinsă legătură între L. Pătrășcanu și O. Neamțu, în casa căruia era cunoscut - din procesul Maniu, că au avut loc, în toamna anului 1946 întâlniri secrete între cîteva elemente reacționare care complotau împotriva regimului democratic.

- Pe referatul cu "Rezultatul cercetărilor făcute în perioada octombrie 1949 - mai 1950 în cazul Pătrășcanu" se scrie: "După 23 August 1944, cînd cei 3 tovarăși care alcătuiau conducerea provizorie îi dăduse lui Foriș muncă (agit. prop.), Pătrășcanu n-a schițat nici cel mai mic gest de împotrivire. Nu-i exclus să fi avut chiar contact cu Foriș. (Vol. 12, pag. 308).

De la această indicație, ancheta a trecut la căutarea cu orice preț a unor dovezi asupra legăturilor ce ar fi existat între L. Pătrășcanu și St. Foriș. Ca urmare, în august 1950, lui R. Kofler i s-a cerut în mod direct să ajute partidul, dînd declarații în care să arate că L. Pătrășcanu împreună cu Foriș au complotat împotriva partidului.

- În același timp, prin indicații scrise, ancheta a fost orientată să nu ia în considerație ca fiind reale materialele din care reieșea contribuția lui Pătrășcanu la pregătirea și înfăptuirea actului de la 23 August 1944, precum și altor acțiuni importante întreprinse de partid. De exemplu, în dreptul pasajului dintr-o sinteză a anchetei,

în care se scria: "Pătrășcanu își părăsește domiciliul forțat de la Poiana Tapului (...) vine la București, intră în contact cu conducerea partidului (Tov. Bodnăraș) și acționează intens pentru pregătirea actului de la 23 August", Gheorghiu-Dej adnotează: "Interpretarea nu corespunde adevărului". (Vol. 12, pag. 644).

Indrumările lui Gheorghiu-Dej au mers pînă acolo încît el indica și cine anume să mai fie arestat și anchetat. Din indicația lui au fost arestați E. Calmanovici, R. Kofler, Victoria Sîrbu, Petre Nicolae, Carp Constantin și alții.

Este de remarcă că indicațiile repetate date de către Gheorghiu-Dej pentru a se persevera în obținerea unor asemenea probe de vinovăție au format colectivului de anchetatori convingerea că este în interesul partidului ca Pătrășcanu să fie trimis în fața justiției și condamnat. În legătură cu acestea, Soltuțiu Ion a declarat:

"În sinea mea, repet încă o dată, nimănui mărturisită, s-a format credința intimă că aici în problema Pătrășcanu sînt interese foarte mari. Aceste interese le-am crezut întotdeauna că sînt fie ale partidului, fie ale sovieticilor".

"Cînd mi-am format această convingere în sinea mea, că aici este vorba de mari lucruri, de mari interese, m-au determinat ca în nici un chip și sub nici o formă să nu ies nici măcar cu o virgulă, fie din dispozițiile tovarășului ministru Drăghici, fie din cele ale consilierilor sovietici". (Declarație Soltuțiu, pag. 2-22,23).

Referindu-se la aceeași problemă, fostul anchetator Vinătoru Victor declară:

"... după spusele tovarășului col. Soltuțiu - că personal tovarășul Gheorghe Gheorghiu-Dej ar fi spus că declarațiile lui Kofler date la spital reprezintă adevărul și că aceste trebuie să constituie baza procesului, alături de cea de-a doua scuzare cu privire la participarea lui Pătrășcanu și a altor cîteva elemente la complotul Maniu... În tot timpul ni s-a spus că partidul deține anumite materiale care dovedesc activitatea trădătoare a susnumiților, dar că acestea conținînd și anumite probleme interne de partid, nu pot fi date anchetei și respectiv să figureze în proces, astfel că de aci decurgea necesitatea construirii unor probleme "brodate pe scheletul declarațiilor lui Kofler". (Declarație, pag.4).

O dovadă că acțiunea îndreptată împotriva lui Lucrețiu Pătrășcanu se desfășura în mod premeditat este și faptul că lucrătorii de securitate care l-au anchetat pe acesta au fost trimiși să participe la dezbaterile unor procese politice din alte țări socialiste. Astfel, Petre Goncearuc a asistat la procesul lui Rajk în Ungaria, iar Soltuțiu împreună cu procurorul Rîpeanu Grigore și cu Gheorghiu Rones, de la Comisia Controlului de Partid, au asistat la procesul lui Rudolf Slansky în Cehoslovacia.

Toate acestea arată că era vorba de o acțiune represivă premeditată, așa cum se petreceau și în alte țări socialiste. În această ordine de idei vrem să atragem atenția că relatările unor anchetatori au confirmat ceea ce a rezultat și din studiul dosarelor, că stît în timpul anchetei efectuate pînă în 1952, cît mai ales după aceea, a existat tendința de implicare în procesul Pătrășcanu ori în procese separate și a altor tovarăși din conducerea partidului. Astfel, într-un mare număr de declarații, la sugestia anchetatorilor, s-au făcut referiri cu privire la pretinsa activitate dușmănoasă ce ar fi fost desfășurată de tovarășii din conducerea partidului sau membri ai C.C. al P.C.R., printre care tovarășii Ion Gheorghe Maurer, Alexandru Bîrlădeanu, Gheorghe Rădulescu, Stefan Voitec, Bucur Schiopu, iar tov. Aurel Vijoli și Mihail Levente au fost arestați și anchetați.

Consilierii sovietici aflați în țară au contribuit efectiv în desfășurarea anchetei și a procesului. Astfel, referindu-se la acest lucru, Pintilie Gheorghe arată:

"Cînd M.A.I. a început să se ocupe de ancheta "grupului Pătrășcanu" (în anul 1950 - n.n.), am primit indicația să iau legătura cu trei sovietici care erau găzduiți într-o casă a partidului... Din discuțiile avute în special cu Patriki, am aflat că ei anterior se ocupaseră de cercetările și procesele ce au avut loc în alte țări socialiste (anchete și procese asemănătoare cazului Pătrășcanu). Totodată, mi-am dat seama că cei trei sovietici cunoșteau bine cercetările ce se efectuează de către partid și S.S.I. în cauza Pătrășcanu și că ei au fost prezenți și în acel stadiu al cercetărilor". (Declarație, pag. 4-5).

Din materialele analizate rezultă că, deși Gheorghiu-Dej și conducerea M.A.I., au îndrumat desfășurarea anchetei pe linia de a obține cu orice preț materiale care să ateste că Lucrețiu Pătrășcanu era agent al imperialismului și dușman al poporului, asemenea materiale nu s-au putut obține. Așa cum am arătat mai înainte, principalele declarații care cuprindeau fapte acuzatoare reținute în cursul anchetei, au fost luate de la oameni cunoscuți ca agenți provocatori, pe ale căror declarații nu se putea pune vreun temei. După cum a arătat tovarășul Alexandru Drăghici în ședința recentă a Prezidiului Permanent al C.C. al P.C.R., Belu Zilber, care declarase că Pătrășcanu a fost agent al siguranței, "a fost unul dintre instrumentele cele mai odioase... deși am avut date că omul acesta minte, nu ne-am hotărât să scăpăm de javra aceasta, deși se vedea că este provocator". Cu toate acestea însă, cu toate că se știa că sînt declarații false, care nu constituiau probe reale pentru punerea sub acuzare și judecarea lui Lucrețiu Pătrășcanu, totuși ele au fost reținute ca piese de incriminare penală. La aceasta se adaugă și faptul că o serie de declarații care erau favorabile lui Lucrețiu Pătrășcanu nu au fost reținute și luate în considerare de către organele de anchetă, unele dintre ele fiind distruse pe parcurs.

Comisia dorește de asemenea să sublinieze faptul că procesul lui Lucrețiu Pătrășcanu s-a judecat în grabă, tocmai într-o perioadă cînd, după moartea lui I.V.Stalin, după demascarea lui Beria și a unora din nelegiuirile comise în U.R.S.S., într-o perioadă cînd în unele țări socialiste începuseră măsuri de reabilitare a unor persoane condamnate pe nedrept.

În această situație s-a căutat să se antreneze și răspunderea conducerii sovietice în judecarea și condamnarea lui Lucrețiu Pătrășcanu. Astfel, după cum arată tovarășii Miron Constantinescu și Dumitru Petrescu, care au făcut parte din delegația economică condusă de Gheorghiu-Dej trimisă la Moscova în ianuarie 1954, reiese că delegația a prezentat conducerii P.C.U.S. o scrisoare în care se cerea părerea în legătură cu intenția ca Lucrețiu Pătrășcanu să fie trimis în fața justiției. Din declarațiile acestor tovarăși, rezultă că conducerea sovietică a

refuzat atunci să se ocupe de un asemenea caz.

O mare răspundere revine Biroului Politic al C.C. al P.M.R. pentru hotărârile luate de a se trece la judecarea lui Lucrețiu Pătrășcanu, fără să se fi asigurat de temeinicia învinuirilor ce îi erau aduse de către organele Ministerului Afacerilor Interne. Aceasta arată lipsa de responsabilitate în luarea unei hotărâri de asemenea gravitate cum era trimiterea în instanța de judecată a unui militant de seamă al partidului. Din aceste cazuri, din practicile legate de activitatea organelor conducătoare ale partidului în acea vreme, trebuie să se tragă învățămintele necesare pentru a înlătura orice elemente de superficialitate, lipsa de răspundere în luarea hotărârilor. Munca colectivă implică o răspundere solidară a întregului colectiv de conducere pentru hotărârile care se iau și totodată, răspunderea personală a fiecăruia pentru tot ceea ce se hotărăște.

De o deosebită gravitate este faptul că probleme cu caracter politic, probleme de divergențe asupra liniei politice sau asupra activității partidului, în loc să fie rezolvate prin metode politice, adică prin dezbaterile lor în cadrul organelor de conducere ale partidului și prin luarea de măsuri cu caracter politic au fost rezolvate prin recurgerea la organele Ministerului Afacerilor Interne. Aceasta a provocat mari daune activității partidului și a dus la condamnarea penală a unor persoane nevinovate.

De asemenea, trebuie de remarcat că, din analiza întregului material privind procesul lui Pătrășcanu rezultă că Ministerul Afacerilor Interne nu a mers în desfășurarea anchetei pe linia de a stabili cu strictețe adevărul și a constata în ce măsură Lucrețiu Pătrășcanu este vinovat, ci, dimpotrivă, activitatea M.A.I. s-a desfășurat în mod conștient pe linia obținerii cu orice preț a unor dovezi de învinuire penală pentru a se putea ajunge la condamnarea și executarea acestuia. Comisia subliniază că îndeosebi după Plenara C.C. al P.C.R. din mai 1952, după schimbarea în acel an a conducerii Ministerului Afacerilor Interne, cursul spre obținerea unor asemenea materiale de vinovăție s-a accentuat. Intreaga acțiune a trecut sub conducerea ministrului Afacerilor Interne, tovarășul Alexandru Drăghici, care a condus nemijlocit ancheta, ținând legătură directă cu Gheorghe Gheorghiu-Dej. Deși era clar că nu există dovezi pentru condamnarea

lui Lucrețiu Pătrășcanu, ancheta a fost orientată într-un mod foarte activ, conștient, pentru obținerea unor asemenea dovezi, recurgându-se, după cum s-a arătat mai sus, la metodele cele mai abuzive și la ilegalități. În legătură cu aceasta dorim să subliniem răspunderea ce-i revine tovarășului Alexandru Drăghici pentru modul în care s-a desfășurat ancheta și pentru concluziile acestei anchete, cu atât mai mult cu cât el a participat la anchetarea lui Lucrețiu Pătrășcanu încă din anul 1948, când acesta a fost arestat.

Datoria unui membru al partidului trimis în fruntea unui organ de stat de o asemenea importanță cum este Ministerul Afacerilor Interne era aceea de a orienta cercetările în direcția elucidării faptelor, a stabilirii adevărului. Prin concluziile cu privire la rezultatele anchetei în "cazul Pătrășcanu", conducerea Ministerului Afacerilor Interne, respectiv tovarășul Alexandru Drăghici, a dezinformat Biroul Politic al C.C. al P.C.R. După părerea comisiei, dezinformarea, inducerea în eroare a Biroului Politic și punerea în situația de a lua o hotărâre în condițiile arătate mai sus, implică o mare răspundere.

În ședința din aprilie 1956, Biroul Politic al C.C. al P.M.R. a analizat activitatea Ministerului Afacerilor Interne. Cu acest prilej s-au adus critici conducerii ministerului pentru abuzuri săvârșite de organele securității, pentru spiritul partinic slab care domnea în minister, pentru sustragerea organelor M.A.I. de sub controlul de partid, pentru politica de cadre. Biroul Politic a considerat nesatisfăcătoare autocritica făcută atunci de tovarășul Alexandru Drăghici care conducea ministerul, deoarece a minimalizat gravitatea lipsurilor de care se făceau vinovate organele M.A.I. și nu a tras toate concluziile necesare pentru îmbunătățirea muncii. În această ședință s-au hotărât o serie de măsuri pentru îmbunătățirea activității securității, miliției și a celorlalte organe ale M.A.I. Astfel, s-a stabilit ca organele de securitate să fie despărțite de celelalte instituții din cadrul M.A.I. și să se creeze un Comitet al Securității de Stat al cărui conducător să nu mai fie membru al Biroului Politic pentru a se putea exercita controlul și îndrumarea de partid asupra securității. S-a hotărât ca organele de miliție să aibă o dublă subordonare, la centru față de M.A.I., iar pe plan local față de sfaturile populare.

De asemenea, s-au luat unele măsuri pentru întărirea controlului și îndrumării de partid asupra organelor M.A.I., precum și măsuri pentru înlăturarea unor ilegalități și reabilitarea diferitelor persoane condamnate pe nedrept.

Trebuie însă spus că asupra unora din măsurile hotărâte de către Biroul Politic s-a revenit ulterior, cum a fost faptul că nu s-a trecut la separarea securității de celelalte organe ale M.A.I., iar alte măsuri nu au fost aduse la îndeplinire de către conducerea Ministerului Afacerilor Interne. Hotărîrea ca organele de miliție să fie subordonate organelor locale ale puterii de stat nu a fost comunicată comitetelor regionale de partid și realmente nu s-a permis de către conducerea M.A.I. ca miliția să treacă în subordonarea sfaturilor populare. În anii care au urmat au mai fost comise ilegalități, dar nu de amploarea și gravitatea celor care au avut loc în perioada anterioară.

Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român a pus cu toată hotărîrea sarcina de a se lua măsuri în continuare pentru respectarea strictă a Constituției, a legilor țării. În munca desfășurată pentru perfecționarea activității sociale, economice, culturale sau luat măsuri pentru dezvoltarea democrației socialiste, pentru imprimarea muncii colective în toate organele de partid și de stat, pentru ca hotărîrile privind viața poporului nostru, dezvoltarea sa să nu mai poată fi luate de un singur om, indiferent cine ar fi el, ci să fie rodul judecății și gândirii colective, al activității întregului partid.

Comitetul Central al partidului a analizat probleme de fond ale activității Ministerului Afacerilor Interne. Securitatea a fost despărțită de celelalte organe ale M.A.I. Au fost îndepărtate din organele de securitate și M.A.I. elementele care în trecut au comis ilegalități și au fost promovate cadre noi. S-au luat măsuri ca organele de partid să exercite un control exigent asupra activității organelor de securitate, miliție, procuratură și justiție, pentru ca nici un cetățean să nu poată fi arestat fără un motiv întemeiat și dovedit, pentru ca nici un activist și în general nici un membru de partid să nu poată fi anchetat sau arestat fără aprobarea organelor de partid din care fac parte.

Crearea Consiliului Securității Statului are menirea să asigure ca cele mai importante probleme să fie dezbătute în mod colectiv, pe baza unei analize temeinice a faptelor, evitându-se subiectivismul și arbitrariul, practicile greșite din trecut. De asemenea, proiectul noului cod penal, supus dezbaterii întregului popor, reflectând aceleași preocupări, urmărește să statornicească legalitatea în toate domeniile vieții noastre sociale, să apere orînduirea noastră socialistă, drepturile și libertățile cetățenilor.

Comisia dorește să sublinieze în mod deosebit că dacă în acest material au fost ridicate asemenea probleme, aceasta are drept scop să se tragă toate învățămintele, toate concluziile politice necesare, în așa fel încît practicile arătate în material să nu se mai repete niciodată.

O deosebită importanță au munca și conducerea colectivă în toate organele de partid și de stat, la toate nivelele, așezarea întregii noastre societăți pe bază de legi izvorîte din realitățile economice și sociale, actuale, dezvoltarea largă a democrației noastre socialiste, participarea largă a maselor populare la dezbaterile problemelor fundamentale ale politicii interne și externe a țării.

Va trebui să se asigure încetățenirea respectului față de lege, aplicarea neabătută a prevederilor legale. Trebuie înlăturat pentru totdeauna subiectivismul în interpretarea și aplicarea legilor. Nimeni nu poate să se prevaleze de funcțiile deținute în partid sau în stat pentru a nesocoti legile statului, a încălca normele democrației noastre socialiste. Fiecare membru de partid, indiferent de funcția pe care o are, fiecare cetățean poartă răspunderea pentru faptele sale, nu poate acționa decît în spiritul legilor țării.

Principala răspundere pentru aplicarea legilor, pentru a asigura apărarea drepturilor și libertăților cetățenești, revine partidului nostru ca forță conducătoare a națiunii. Organele și organizațiile de partid poartă răspunderea atît pentru hotărîrile pe care le adoptă, pentru activitatea lor colectivă, cît și pentru munca fiecărui activist în parte.

Trebuie înțeles că hotărârile adoptate de partid, de organele sale nu pot fi opuse legilor țării, că nimeni nu poate interpreta după bunul plac aplicarea prevederilor constituționale. Aceasta este una din cerințele esențiale ale exercitării în condiții bune a rolului politic conducător al partidului.

Raportul comisiei de partid a fost discutat în Prezidiul Permanent al Comitetului Central al Partidului Comunist Român care a apreciat justetea constatărilor și a hotărât să fie supus spre dezbateri Comitetului Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român. De asemenea, s-au stabilit de către Prezidiul Permanent următoarele propuneri:

1. Comitetul Central al Partidului Comunist Român să condamne înscenarea odioasă făcută împotriva lui Lucrețiu Pătrășcanu și a celorlalte persoane anchetate și judecate împreună cu el, precum și a tuturor abuzurilor, samavolniciei și practicilor străine principiilor partidului și statului nostru, prin care s-au încălcat cele mai elementare norme ale moralei și legalității socialiste.

2. Reabilitarea politică a lui Lucrețiu Pătrășcanu.

3. Să se recomande organelor de justiție să revizuiască, potrivit legii, hotărârile de condamnare a lui Lucrețiu Pătrășcanu.

4. Strămutarea osemintelor lui Lucrețiu Pătrășcanu la Hemiciclu monumentului eroilor luptei pentru libertatea poporului și a patriei, pentru socialism.

5. Comitetul Executiv al Comitetului Central al Partidului Comunist Român să ia măsurile necesare pentru reabilitarea politică și juridică a celorlalte persoane din procesul Pătrășcanu precum și din alte procese în care s-au comis abuzuri și ilegalități.

6. Intrucît la săvîrșirea acestor deosebit de grave încălcări ale legalității au participat persoane care sînt în viață dar care nu mai pot fi trimise în judecată penală deoarece faptele săvîrșite sînt potrivit legii, prescrise, să fie trase, cu toată hotărîrea și intransigența, la răspundere pe linie de partid.

7. Se recomandă Consiliului de Stat anularea decretelor prin care s-au acordat distincții celor care au contribuit la pregătirea și desfășurarea acestui proces.

8. Membrii de partid din cadrul organelor de securitate, M.A.I., justiție și procuratură să dezbată și să analizeze temeinic, cu lucrătorii organelor respective, concluziile ce se desprind din practicile nelegale folosite în cadrul anchetei și procesului Lucrețiu Pătrășcanu.

9. Materialul prezentat să fie supus plenarei Comitetului Central al Partidului Comunist Român urmînd ca, în lumina concluziilor ce se vor trage, să se analizeze în organele de partid sarcinile ce le revin pentru întărirea controlului de partid asupra activității organelor de stat, în vederea respectării cu strictețe a legalității.

Să se dea publicității, într-o formă sobră, măsura de reabilitare a lui Lucrețiu Pătrășcanu.

+

+

+

Comisia a mai studiat și alte cazuri: procesele privind pe Vasile Luca și cel intentat unor cadre de la șantierul Canalului Dunărea-Marea Neagră, precum și materialele în legătură cu anchetarea Anei Pauker și Teohari Georgescu.

Se propune ca să se dea mandat Comitetului Executiv să analizeze fiecare din aceste cazuri, precum și altele asemănătoare și să se ia măsurile care se impun.